

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

«Вплив російсько-української війни на сучасний світовий порядок»

Виконав студент 2 курсу, групи ММв-21
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
ОПП «Міжнародні відносини»
Колядко Богдан Геннадійович

Керівник – доктор історичних наук,
професор Атаманенко Алла Євгенівна

Рецензент – _____

Робота допущена до захисту (протокол
№ _____ засідання кафедри міжнародних
відносин від ____ грудня 2024 року)

Завідувач кафедри міжнародних відносин:
_____ Сидорук Тетяна Віталіївна

Острог - 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРИЧИНИ ТА ОБСТАВИНИ ПОЧАТКУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	6
1.1. Чинники, що сприяли виникненню конфлікту	6
1.2. Роль міжнародних акторів у розгортанні російсько-української війни	15
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ НА ГЛОБАЛЬНУ БЕЗПЕКУ	24
2.1. Вплив воєнних дій в Україні на Світову безпеку	24
2.2. Економічні та енергетичні виміри конфлікту	35
РОЗДІЛ 3. РЕАКЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ НА ПОЧАТОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	49
3.1. Дії та реакції міжнародних організацій (ООН, ЄС, НАТО)	49
3.2. Роль Сполучених Штатів, Китаю та інших ключових гравців у вирішенні конфлікту	61
РОЗДІЛ 4. АЛЬТЕРНАТИВНІ ШЛЯХИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	68
4.1. Історія мирних угод та врегулювання подібних конфліктів	68
4.2. Міжнародні та регіональні ініціативи щодо завершення війни.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Війна, що розпочалася в 2014 році з анексії Криму і продовжилася активними бойовими діями на Донбасі, еволюціонувала у масштабну агресію Росії проти України в лютому 2022 року. Цей конфлікт виявився не просто локальним, а перетворився на одну з найзначніших геополітичних подій сучасності, що може кардинально змінити світовий порядок.

Сучасна війна в Україні стала потужним каталізатором змін у міжнародній політиці, переосмисленням безпеки в Європі та підвищенням військової готовності держав. Глобальні наслідки, які має російсько-українська війна, стосуються не лише країн, безпосередньо залучених у конфлікт, а й усіх гравців на міжнародній арені. Вона вплинула на політичні та економічні відносини, продемонструвавши вразливість існуючих механізмів безпеки та вказуючи на необхідність нових підходів до колективної безпеки. Крім того, війна призвела до консолідації країн Заходу, покращення іміджу Європейського Союзу та активізації інтеграційних процесів у регіоні. Вступ до НАТО Фінляндії та Швеції, а також заявка України на приєднання до Альянсу підкреслюють зміну геополітичного ландшафту в Європі.

В умовах російської агресії, яка не лише загрожує Україні, але й безпеці країн Східної та Центральної Європи, розглядання впливу цього конфлікту на сучасний світовий порядок стає необхідним для розуміння нових реалій міжнародних відносин. Отже, дослідження впливу російсько-української війни є надзвичайно актуальним, адже воно не лише аналізує наслідки, а й формує прогнози щодо подальших змін у глобальному політичному контексті.

Мета роботи полягає у дослідженні впливу російсько-української війни на сучасний світовий порядок.

Завдання:

1. Розкрити чинники, що сприяли виникненню конфлікту;
2. Простежити роль міжнародних акторів у російсько-українській війні;
3. Проаналізувати вплив перебігу воєнних дій на світову безпеку;
4. Обґрунтувати економічні та енергетичні виміри конфлікту;

5. Охарактеризувати дії та реакції міжнародних організацій (ООН, ЄС, НАТО);
6. Дослідити роль Сполучених Штатів, Китаю та інших ключових гравців у врегулювання конфлікту;
7. Висвітлити історію мирних угод та врегулювання подібних конфліктів;
8. Виявити міжнародні та регіональні ініціативи щодо врегулювання російсько-українського конфлікту.

Об'єкт дослідження – російсько-українська війна 2014–2024 рр.

Предмет дослідження – вплив російсько-української війни на сучасний світовий порядок.

Методи дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на загальнонаукових та історичних методах пізнання. У роботі використано такі загальнонаукові методи, як аналіз, синтез, індукція та дедукція. Метод аналізу надав змогу здійснити аналіз причин та перебігу російсько-української війни 2022–2024 років та її впливу на міжнародну систему безпеки. Метод синтезу дозволив зібрати розрізнені історичні факти, розміщені в різних джерелах, в єдину історичну картину конфлікту. Метод індукції допоміг узагальнити отримані знання в окремі висновки, тоді як метод дедукції дозволив сформулювати висновки про вплив війни на міжнародну систему безпеки.

Серед методів, що були використані в дослідженні, виділяються метод періодизації, метод актуалізації та хронологічний метод. Метод періодизації використано для виокремлення основних періодів у російсько-українській війні 2014–2024 років. Метод актуалізації надає можливість використовувати отримані висновки для подальшого дослідження війни, а хронологічний метод забезпечує розгляд подій конфлікту в хронологічному порядку з 2014 по 2024 рік.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена метою і завданнями, визначеними проблематикою роботи. У рамках дослідження зроблено спробу надати об'єктивне та незаангажоване пояснення впливу російсько-української війни 2014–2024 рр. на міжнародну систему безпеки. Це пояснення базується на детальному аналізі різноманітних аспектів конфлікту, його причин та наслідків, а

також реакції міжнародної спільноти на цю агресію. Вивчення даної теми є важливим для розуміння нових геополітичних реалій, які формуються в умовах сучасних глобальних викликів. Таким чином, результати роботи вносять новий внесок у вивчення російсько-української війни та її впливу на міжнародні відносини, надаючи нові перспективи для подальшого дослідження даної теми.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати проведеного дослідження можуть бути використані в різних сферах. Отримані результати можуть стати основою для створення навчальних матеріалів, що висвітлюють важливі аспекти російсько-української війни, її причин та наслідків, а також впливу на світовий порядок. Крім того, результати дослідження можуть бути інтегровані в програми спеціальних курсів з історії України, міжнародних відносин і геополітики, що дозволить студентам глибше зрозуміти сучасні виклики та зміни в міжнародній політиці. Отримані висновки можуть також стати основою для написання узагальнюючих праць з історії України та міжнародних відносин, які включають аналіз новітніх подій і їх вплив на глобальну політику.

Структура роботи. Робота складається, зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (93 позиції), 2 додатків.

РОЗДІЛ 1

ПРИЧИНИ ТА ОБСТАВИНИ ПОЧАТКУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Чинники, що сприяли виникненню конфлікту

Початок російсько-української війни у 2014 р. та її повномасштабне продовження у 2022 р. викликали необхідність пояснити її причини. Ця проблема стала предметом аналізу для багатьох дослідників. оскільки регіональна війна перетворилася на конфлікт світового масштабу, з високим ризиком використання ядерної зброї. Дослідники пропонують різні пояснення чинників, що сприяли виникненню російсько-українського конфлікту в умовах сучасного світового порядку. З цього можна зробити висновок, що конфлікт має комплексне походження, і його виникнення спричинила не одна причина, а різні фактори, кожен з яких може мати вагому роль [31, с. 163].

Один із чинників, що впливає на сучасний російсько-український конфлікт, має глибоке історичне та символічне коріння. Для Росії існування незалежної України є принципово неприйнятним. У минулому, після анексії українських земель, Московія оголосила себе імперією, привласнила давню назву України – Русь, і переписала історію Київської Русі як свою власну. Відповідно до цього нарративу, сама ідея суверенної України підриває історичну концепцію Росії, руйнує міф про тисячолітню державність і претензії на європейську спадщину. Для російського керівництва це створює серйозну проблему, адже без України їхня історична ідентичність втрачає внутрішню цілісність і послідовність [7, с. 32].

Водночас існують підстави сумніватися в автономності цього історичного чинника. Історія Московії зазнавала постійних змін і адаптацій, її історики неодноразово переписували минуле держави відповідно до політичних потреб. Таким чином, перегляд або оновлення історичного нарративу не повинні були стати настільки вагомою проблемою, щоб спричинити найбільший військовий конфлікт у Європі з часів Другої світової війни. Тому цей фактор можна розглядати

радше як доповнення до інших, більш комплексних причин, що підштовхнули до війни.

Однією з найбільш реалістичних причин війни є властивий Росії реваншизм. Історія свідчить, що прагнення реваншу після поразок у попередніх конфліктах неодноразово ставало причиною нових воєн. У випадку сучасної війни йдеться про реванш за втрату частини колоній після розпаду СРСР у 1991 р. Цю ідею можна знайти в роботах багатьох авторів. Наприклад, за словами Т. Андрієвського, «Росія страждає на імперський комплекс меншовартості, намагаючись повернути собі статус наддержави не через розвиток конкурентоспроможної економіки, інновацій чи торгівлі, а за допомогою агресії, як це робив СРСР» [2, с. 104]. С. Сегеда висловлює думку, що «становлення незалежної української державності стало викликом імперській свідомості та психологічною травмою для російських шовіністів» [47, с. 31]. Грецький дослідник Е. Карагіаніс наголошує, що для розуміння мотивів Росії необхідно враховувати приниження, яке вона зазнала через розпад радянської імперії [28, с. 328].

Цілком доцільно погодитися з твердженням, що бажання подолати психологічну травму через відчуття приниження, як це формулює В. Путін, може відігравати важливу роль у розгортанні війни. Окрім того, як було згадано раніше, історія світових конфліктів свідчить, що прагнення реваншу часто стає поштовхом до військових дій. Поразки та нереалізовані амбіції здатні створювати напруженість і конфлікти, що лише підкріплює актуальність реваншистських настроїв у поясненні причин війни.

Існують переконливі підстави вважати, що імперський синдром російської еліти зберігає свою актуальність у сучасному світовому порядку, набуваючи нових форм. Основні риси цього синдрому включають великоросійську зверхність, ідею загальноросійської єдності під прапором «Русского мира» та відповідний дискурс, що виправдовує ці претензії. Українські дослідники неодноразово наголошували на імперських тенденціях у російському керівництві та суспільстві в новітній історії, проте ця теза не отримала належного міжнародного визнання. Цей культурний аспект російського мислення проявлявся ще в імперській Росії,

продовжив своє існування у радянську епоху, увібравши в себе партійні та ідеологічні установки, і зберігся після розпаду СРСР у 1991 р. [20, с. 28].

Пропагандистський чинник є ще одним важливим елементом російсько-українського конфлікту. Москва веде потужну інформаційну війну проти України, створюючи альтернативну реальність, у якій наративи про «геноцид росіян українцями» та «громадянську війну» стають центральними темами. Особливо важливо підкреслити масштаби фабрикації фактів, що охоплюють не лише мас-медіа, але й наукові видання та офіційні заяви високопосадовців. Це формує значний рівень довіри у російському суспільстві, якому постійно нав'язують образ «українця-ворога».

Російські наукові періодичні видання часто виступають ретрансляторами цієї ідеології, узгоджуючи свої матеріали з маніпуляціями, поширюваними пропагандою. Наприклад, російську агресію проти України подають як акт захисту, стверджуючи, що іншого вибору не було. У такому світлі агресор – Російська Федерація – представляється не нападником, а миротворцем, що дозволяє перекладати відповідальність за конфлікт на інших. Крім того, поширюється теза про те, що безпека Росії нібито полягає в ослабленні безпеки її сусідів, що виправдовує агресивні дії РФ щодо України та інших країн [34, с. 362].

Ще одним чинником, який часто зустрічається в іноземних наукових виданнях, є твердження, що російсько-український конфлікт був спровокований Заходом або НАТО. Згідно з цим підходом, в РФ нібито не залишалося іншого вибору, окрім як захищати власну безпеку. Серед прихильників цієї точки зору часто зустрічаються російські імена, і вони, на жаль, також підтримують маніпулятивні спотворення фактів, які активно поширює російська пропаганда. Такий наратив зміщує фокус відповідальності з агресії РФ на зовнішні сили, намагаючись виправдати її дії як вимушені в умовах загрози з боку Заходу [39, с. 34].

В умовах сучасних подій і зростаючої напруженості на геополітичній арені, Україна активно співпрацює з НАТО як зі стратегічним партнером для зміцнення своєї безпеки і захисту суверенітету. НАТО, визнаючи значущість незалежності та

суверенітету України для євроатлантичної безпеки, визначає співпрацю з Києвом одним із пріоритетів у своїй діяльності. Лідери НАТО одностайно засуджують дії Росії в Україні, називаючи їх протиправними та дестабілізуючими для всього Чорноморського регіону.

Україна ж визначила вступ до НАТО як ключовий стратегічний напрямок своєї політики. Закон, ухвалений у 2017 р., офіційно закріпив прагнення до членства в Альянсі, а Національна стратегія безпеки 2020 р. встановила засади для подальшого поглиблення співробітництва. Україна вже посідає шосте місце серед країн-партнерів НАТО, які мають широкий спектр можливостей, що було визнано завдяки її значущому внеску у збереження стабільності та стримування агресивних намірів Російської Федерації. У відповідь на вторгнення Росії у 2022 р., країни-члени ЄС, більшість якого є членами НАТО, запровадили серію санкцій, спрямованих на посилення тиску на РФ для досягнення миру. Водночас Альянс надає Україні військову допомогу, медичні ресурси та фінансову підтримку. Перспектива вступу України до НАТО залишається предметом обговорень і продовжує відігравати важливу роль у діалозі між сторонами.

Російська ворожість до НАТО ґрунтується на кількох важливих факторах. Перш за все, історичні обставини, зокрема розширення НАТО на схід після закінчення Холодної війни, сприймаються Москвою як порушення неформальних домовленостей та втручання у її традиційну сферу впливу. По-друге, Росія, вважаючи себе спадкоємицею СРСР, який був у стані ворожнечі з Альянсом, продовжує сприймати НАТО як загрозу. З точки зору Москви, розширення НАТО ставить під сумнів національну безпеку і суверенітет Росії, оскільки вплив Альянсу в Європі зростає. Цей наратив підтримується пропагандистською кампанією, яка формує негативне ставлення до НАТО серед російського населення, представляючи його як міжнародну загрозу. Таким чином, тісні відносини України з НАТО стають одним із ключових чинників, які стимулюють російсько-український конфлікт, оскільки їхня співпраця підриває безпекові уявлення та імперські амбіції Росії [52].

Крім того, Україна активно робить значні кроки до вступу в Європейський Союз, що зумовлено численними економічними перевагами, які можуть виникнути внаслідок цього. Членство в ЄС відкриває нові горизонти для розвитку торгівлі, залучення інвестицій і економічного зростання. Участь у Європейському Союзі також сприяє політичній стабільності та зміцненню демократичних інститутів в Україні. Вимоги ЄС щодо дотримання прав людини, верховенства права та демократичних стандартів стимулюють удосконалення внутрішніх інституцій та забезпечують вищий рівень захисту прав громадян.

Важливо розуміти, що вступ до ЄС передбачає активну участь у спільних програмах та ініціативах, що дозволяє Україні співпрацювати з іншими країнами в розв'язанні глобальних викликів, таких як зміна клімату, енергетична безпека та боротьба з організованою злочинністю. Це також сприяє формуванню міцних дипломатичних та міжнародних партнерств. З огляду на ці фактори, прагнення України приєднатися до Європейського Союзу можна розглядати як стратегічний крок, що має на меті зміцнення економічного, політичного та соціокультурного розвитку країни.

Росія має чітку позицію щодо прагнення України вступити до Європейського Союзу, яка відображає низку геополітичних, економічних та ідеологічних аспектів. По-перше, з геополітичної точки зору, вступ України до ЄС може змінити розподіл впливу в регіоні, загрожуючи російським інтересам та стратегічному положенню. Це може спровокувати зміну динаміки безпеки в Східній Європі, де Росія намагається зберегти контроль над своїми сусідами. Економічний вимір також має важливе значення. Розширення ЄС може призвести до посилення конкуренції на ринках, зокрема в енергетичному секторі, а також до втрати Росією статусу основного торгового партнера для деяких країн. Це може негативно вплинути на економічну стабільність Росії та знизити її вплив на економічні відносини в регіоні.

Ідеологічно, вступ України до ЄС може сприйматися як віддалення від російського впливу та посилення західних цінностей і стандартів, що прямо суперечить російським імперським амбіціям. У такому контексті, Росія може розглядати це як загрозу своїм інтересам, спонукаючи її до активних дій для

запобігання інтеграції України в західні структури [26, с. 241]. Таким чином, протистояння Росії прагненню України вступити до Європейського Союзу є складним явищем, яке відображає переплетення інтересів і амбіцій різних країн у регіоні, що створює напружену ситуацію з потенціалом для подальших конфліктів.

На думку експертів суттєвим чинником загострення протистояння є прагнення Російської Федерації розширити свою ресурсну базу через військову експансію. Геополітичне розташування України, її інтелектуальний потенціал і людські ресурси стають пріоритетними об'єктами російського імперіалістичного проєкту. Проте важливо пам'ятати, що війна за ресурси може бути лише одним із приводів для конфлікту, а не його основною причиною. Росія ще до початку повномасштабної війни володіє значними географічними та промисловими запасами.

Крім того, ще однією ймовірною причиною конфлікту є людські ресурси. В Російській Федерації існує серйозна демографічна проблема, і спостерігається швидке зростання чисельності мусульман і представників азіатських національностей. У контексті амбіцій КНР щодо повернення анексованих Росією територій, РФ може бути зацікавлена в збільшенні кількості християн і загалом громадян, які можуть бути мобілізовані в різних сферах. Ця перспектива підкреслює важливість національної ідентичності та демографічних чинників у геополітичних розрахунках, де чисельність населення є вагомим ресурсом для досягнення різних цілей, включаючи економічний і соціокультурний розвиток [17].

Висвітлення імперського синдрому, його історичних і культурних аспектів є важливим для глибокого розуміння сучасної російсько-української війни, яка триває вже десять років. Сучасна війна нерозривно пов'язана з минулим України та Росії, а історичні наративи стали ключовими елементами путінського режиму. Слід пам'ятати, що імперії вимагають високого рівня централізації та монополізації влади. Російська Федерація є сучасною великою імперією, яка ще не повністю інтегрована у світовий порядок. Її існування в демократичній формі призведе до незалежності колоній та втрати контролю над ними. Політичний лідер імперії має можливість зосереджувати владу у своїх руках, що супроводжується відсутністю

механізмів демократичного контролю. Це створює умови для зловживань, зокрема порушень законів, які сприяють утвердженню влади під час виборів [15, с. 354].

Після скоєння таких зловживань виникає прагнення утримати владу будь-якими засобами, адже можливе покарання за вчинені дії стає реальною загрозою. Якщо влада була захоплена незаконним шляхом, правитель стає ще більш зацікавленим у її збереженні, оскільки це може призвести до серйозних наслідків для нього. Тривале правління створює умови для безкарного використання влади, що, в свою чергу, може викликати подальші зловживання. В. Путін вже тривалий час перебуває при владі і не має наміру її віддавати. Для забезпечення своєї влади він шукає різноманітні способи, одним із яких є консолідація народу навколо єдиної ідеї – великої війни проти зовнішнього ворога [21, с. 52].

Додатковим чинником, який варто виділити, є несприйняття тоталітарними країнами сусідніх держав, які мають вищий рівень свободи та демократичні досягнення. Коли в сусідній країні існує розвинута демократія, що включає свободу інформації, вільні вибори та більші можливості для економічного розвитку та добробуту, це може становити загрозу для тоталітарного режиму. Як наслідок, диктаторські режими прагнуть перешкоджати розвитку своїх сусідів. Це може проявлятися в різний спосіб – від інформаційно-гібридних операцій до збройної агресії [49, с. 136].

У цьому контексті світовий порядок має різні прояви. Зазначений чинник знову носить історичний характер, адже не всі колишні імперії демонструють таку відкриту ворожість, як Росія. Якщо територія імперії розподілена так, що метрополія є однією частиною, а колонії – іншими, причому метрополія не є сусідньою з колоніями, така імперія називається територіально розподіленою (наприклад, Португальська імперія). У територіально розділеній імперії метрополія може дотримуватись своїх законів, тоді як колонії – інших, при цьому режим у колоніях часто є більш тоталітарним, оскільки необхідно утримувати колоніальний етнос у покорі. У такому випадку громадяни метрополії виховуються в атмосфері більшої свободи порівняно з громадянами колоній [8, с. 234].

На противагу цьому, в територіально єдиній імперії потрібно запровадити закони, які будуть однаковими для всієї її території. Оскільки ці закони повинні утримувати колоніальні етноси в покорі, суспільство метрополії опиняється в умовах, близьких за ступенем свободи до тих, які мають етноси колоній, розташовані на окраїнах імперії. Отже, громадяни метрополії територіально єдиної імперії приречені не мати справжньої свободи [51].

Якщо говорити конкретно про мешканців України та Росії, зокрема віруючих, то історичний ефект частково пов'язаний із православною вірою. У православних слов'ян спостерігається особливий менталітет, який спонукає їх жити традиційно та в покорі. Водночас не всі слов'яни підпадають під такі обмеження. Ті, хто живе в більш заможних країнах, таких як Чехія, Словаччина, Польща, Хорватія та інші, мають католицьку віру. Це можна пояснити їхньою «неправильною» вірою, тоді як українці та білоруси, які складають значну частину православних, відповідають умовній «правильності».

Коли українці та білоруси починають жити інакше, наприклад, демократичніше та заможніше, це виявляється свідченням того, що й росіяни здатні досягти подібного рівня. У зв'язку з цим у влади РФ виникає реакція: прагнення ліквідувати прогресивні тенденції у своїх «спільних» сусідів і повернути всіх до єдиного зразка. Таким чином, сучасний конфлікт, а точніше, повномасштабна війна, яку ініціює та веде путінський режим, має реваншистський та антиглобалістський характер [30, с. 155]. За російським уявленням, це протистояння спрямоване на відновлення підпорядкованого становища країн і народів, зокрема України та українців, на пострадянському просторі, яке було втрачене після розпаду СРСР. Крім того, метою є виведення або навіть виключення цих країн із системи глобального світоустрою.

Основний зміст російсько-української війни пов'язаний із спробою Росії відновити стару, фактично колоніальну залежність українців. Це охоплює ліквідацію України як держави, повне розмиття національної ідентичності, суцільне зросійщення культури та економічну підпорядкованість. На тлі гострої

кризи, чи навіть руйнації сучасного світового порядку, Росія прагне здійснити нову делімітацію світу, принаймні в рамках пострадянських просторів.

Не випадково в політичній риторичі Москви дедалі частіше звучить теза про те, що росіяни в Україні протистоять колективному Заходу. З іронією долі Україна опинилася в епіцентрі одного з найбільших і найнебезпечніших соціокультурних розломів сучасності, де новітні виклики антиглобалізму переплітаються зі старими порахунками, що базуються на імперських і радянських альянсах, а також неоімперських амбіціях. Сучасна російсько-українська війна є не лише конфліктом з путінською Росією, а й боротьбою за остаточний розрив із радянською та імперською спадщиною [31, с. 167].

Таким чином, російсько-український конфлікт, що розгорнувся в умовах сучасного світового порядку, є результатом поєднання різноманітних чинників, які формують динаміку міжнародних відносин. Геополітичні інтереси, економічні відносини, ідеологічні розбіжності та прагнення України до власного прогресивного розвитку відіграли важливу роль у формуванні та подальшому розвитку цього конфлікту.

Аналізуючи чинники, що сприяли виникненню російсько-українського конфлікту в умовах сучасного світового порядку, можна виділити два ключові аспекти. По-перше, експансіоністська (імперська) ментальність російського етносу, що сформувалася під впливом історичних та культурних факторів, є однією з основних причин конфлікту. Це тяжіння до розширення впливу та контролю над територіями інших народів визначає сприйняття успіху в експансії як невід'ємної частини національної ідентичності. По-друге, тривалість перебування правителя при владі та його прагнення уникнути втрати влади є суттєвим фактором. Довготривале утримання влади може призвести до безкарності і збільшення ймовірності легітимізації влади через військовий успіх. Зростання зловживань владою підсилює бажання зберегти контроль над ситуацією.

Фактичне заперечення путінською Росією права України на існування повністю відображає логіку дій і стратегії старих колоніальних імперій щодо колонізованих країн і народів. У цьому підході Україна розглядається як «штучна»

держава, яка потребує «справжнього лідера» та «опіки». З імперської перспективи метрополії вважаються «сильними» та «конструктивними», а отже, вони апріорі наділені правом сили і здатністю перекроювати світ [53].

Цей підхід, спираючись на колоніальну ментальність, не лише відображає презирство до суверенітету України, але й віддзеркалює переконання у вищості імперської сили та права. Путінська Росія, відмовляючись визнати незалежність і права України, прагне втілити цю колоніальну доктрину, демонструючи намір підкорити та контролювати сусідню країну. Концепція переваги розкриває глибоко укорінені стереотипи і визначає спроби Росії відновити свою імперську роль у регіоні. Інші чинники, які були перелічені в даному дослідженні, грають другорядну роль.

Отже, російсько-український конфлікт є складним явищем, що виникає внаслідок багатьох взаємопов'язаних чинників, серед яких експансіоністська імперська ментальність, бажання політичного лідера зберегти владу та історичні уявлення про право сили. Це явище вимагає подальшого дослідження та глибшого розуміння, оскільки його наслідки впливають не лише на двосторонні відносини, а й на стабільність у всьому регіоні.

1.2. Роль міжнародних акторів у розгортанні російсько-української війни

На фоні війни, розпочатої Росією проти України у 2014 р., повномасштабне вторгнення, що відбулося 24 лютого 2022 р., активізувало заклики до перегляду архітектури світової безпеки, зокрема щодо ролі ООН та її органів. Дослідники та низка міжнародних інститутів зазначають, що російсько-українська війна стала знаковою подією для міжнародного порядку. Внаслідок цієї події сучасна система безпеки вже не може функціонувати у форматі, який існував до цього [6, с. 204].

Зазначимо, що Організація Об'єднаних Націй, як один з провідних міжнародних акторів, не встигає за глобальними змінами та не може ефективно передбачати і вирішувати планетарні виклики. ООН не змогла ані запобігти

російсько-українській війні, ані завершити її. На нашу думку, це сталося через обмежені важелі впливу та недосконалу систему безпеки організації [14, с. 131].

Дискусія про реформування ООН розпочалася ще до офіційного створення цієї організації і протягом наступних десятиліть не припинялася. Незважаючи на загальне визнання необхідності реформ, різні країни та союзи постійно виявляють розбіжності у їхньому розумінні, пріоритетах, масштабах, характері та цілях цього процесу. Провідні міжнародні актори наголошують, що основна увага реформ ООН повинна бути зосереджена на Раді Безпеки ООН (РБ ООН). Важливо приділити увагу на необхідності розширення складу РБ ООН та виключення з неї країн-агресорів, таких як Російська Федерація [19].

Російсько-українську війну Генеральний секретар ООН А. Гутерреш класифікував як «складну ситуацію», що породила ряд суперечностей у світовій спільноті. Однак заяви очільника однієї з найбільших організацій на планеті не завжди мали практичне втілення. Протягом 2020 р. він оголосив про досягнення угоди щодо створення контактної групи Україна – Росія – ООН для вирішення питань гуманітарної допомоги. Однак пізніше виникли непорозуміння стосовно конкретних домовленостей щодо гуманітарної евакуації людей з «Азовсталі». Після зустрічі з Генеральним секретарем, прес-секретар президента Росії Д. Песков заявив, що не було досягнуто конкретних домовленостей про евакуацію. Крім того, віцепрем'єрка України І. Верещук висловила сумніви щодо домовленостей про гуманітарні коридори з «Азовсталі» через ООН [24, с. 120].

Під час візиту до Києва А. Гутерреш висловив підтримку Україні та анонсував відвідування місць катувань мирних жителів. Проте, на нього спрямовується критика за невизнання трагічних подій у Маріуполі, оскільки Генеральний секретар ООН не ініціював жодних заходів для припинення війни в Україні. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюції, які засуджують дії Росії, а Рада Безпеки ухвалила заяву щодо України, але ці дії не призвели до зупинки військових дій. А. Гутерреш визнав безсилля Ради Безпеки ООН у спробах зупинити конфлікт, що підтверджує неспроможність одного з провідних міжнародних акторів впливати на стабільність світового порядку [24, с. 120-121].

Наступним міжнародним актором, який вплинув на російсько-українську війну, стала Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Ця міжнародна міждержавна організація була створена для сприяння безпеці та співробітництву між європейськими країнами. Хоча ОБСЄ формально була заснована 1 січня 1995 р., вона стала результатом об'єднання двох попередніх структур – Конференції з безпеки та співробітництва в Європі (КБСЄ) та Організації по роззброєнню та контролю (ОРДК).

Діяльність ОБСЄ охоплює широкий спектр сфер, включаючи політичну безпеку, економічне співробітництво, права людини, демократію та правовий порядок. Організація використовує різноманітні інструменти та механізми для досягнення своїх цілей, зокрема проведення спеціальних місій, моніторинг конфліктів та надання підтримки в розвитку демократії та прав людини. Проте, як і ООН, ОБСЄ не змогла запобігти розгортанню російсько-української війни, незважаючи на те, що моніторингові місії були присутні на території конфлікту з 2014 р. [52, с. 12].

Спеціальна моніторингова місія (СММ), що діяла в рамках ОБСЄ, ще до початку 2022 року звертала увагу на надзвичайно складний стан мирного населення, яке опинилося в районах, найбільш постраждалих від бойових дій на сході України. За звітами місії, багато людей змушені були проживати в підвалах, позбавлені доступу до основних ресурсів, таких як питна вода, їжа, опалення, електропостачання та навіть елементарні медичні препарати.

У контексті того, що обидві сторони конфлікту – Україна та РФ – є країнами-учасницями ОБСЄ, прийняття рішень в цій організації відбувається шляхом консенсусу. Це ускладнює досягнення загальноприйнятих рішень через різноманіття поглядів та інтересів учасників. ОБСЄ виконує роль форуму для співпраці та діалогу між країнами-учасницями, з метою вирішення конфліктів і підтримки безпеки та стабільності в регіоні [57].

Однак у контексті російсько-української війни зазначений механізм виявився неефективним через різноманітні погляди та інтереси сторін. Внутрішні політичні та геополітичні фактори значно ускладнили пошук компромісу та досягнення

консенсусу всередині ОБСЄ. Це призвело до того, що організація не змогла ефективно реалізувати свої функції з попередження конфліктів і підтримки миру в регіоні [59].

У раціональному аналізі витрат і вигод ціна повномасштабної війни в Україні мала стати дуже високою для Кремля. У цьому контексті питання санкцій стало предметом дискусій в Європі та США, коли Київ до 24 лютого 2022 р. закликав західних партнерів посилити їх, сподіваючись, що це стримає російську агресію. Однак на той момент західні союзники не підтримали Україну в запровадженні санкцій, оскільки не було достатніх доказів негайної загрози війни. Для введення санкцій потрібна була одностайність, але цього не вдалося досягти, зокрема, в двох ключових областях: відключення Росії від SWIFT (міжнародної системи фінансових операцій) та санкції в енергетичному секторі. Ці дві області стали критичними для запровадження ефективних санкцій, і відсутність консенсусу в цих питаннях перешкодила прийняттю спільних дій [64].

Росія вирішила не чекати на санкції та 24 лютого 2022 р. розпочала широкомасштабне військове вторгнення в Україну, реалізуючи сценарій, який виявився найменш логічним і найгіршим для всіх сторін. З початком російського вторгнення український уряд звернувся до світової спільноти з двома основними проханнями: перше – закрити небо для захисту населення від бомбардувань, і друге – запровадити санкції проти Росії. Перше прохання було відхилено, оскільки це загрожувало ризиком Третьої світової війни. Проте санкції були впроваджені як окремими країнами, так і міжнародними організаціями.

Санкції, як ключовий інструмент політики, обмежені кількома факторами. По-перше, економічна важливість Росії з її значним внутрішнім продуктом та енергетичним виробництвом робить її важливим гравцем у світовій економіці. По-друге, Європа, яка отримує значну частину свого природного газу з Росії, стала вразливою до санкцій в цьому секторі. Це призвело до обмеженості санкцій через енергетичну залежність, часові рамки та політичні обмеження економічного тиску. Проте, ЄС запровадили 14 пакетів санкцій, значна частина яких стосується енергетичної сфери. Є винятки – Словаччина, Угорщина мають право

використовувати російські вуглеводні. Атомна енергетика з боку ЄС не потрапила під санкції взагалі, хоча штати застосували санкції щодо російського урану. Сполучені Штати та Європа, будучи важливими міжнародними акторами, перебувають у стані постійної економічної війни з Росією. Глобальний Захід намагається, через введення санкцій, стримувати розгортання російсько-української війни, в той час як Росія, ймовірно, відповідає кібератаками та енергетичним шантажем. Росія прагне змусити одну або кілька європейських держав відступити від економічного тиску, використовуючи ослаблення напруженості для захисту власних інтересів. Це може підірвати консенсус у ЄС та НАТО, ускладнюючи колективні зусилля проти агресії [5, с. 19].

Наступним важливим актором, що чинить вплив у рамках протистояння між Росією та Україною, є Північноатлантичний альянс. Це політично-військовий союз, створений з метою забезпечення колективної безпеки та оборони своїх членів. Основні принципи НАТО закріплені в статуті альянсу, зокрема, принцип колективної оборони, згідно з яким напад на одну з країн-учасниць розглядається як напад на всіх.

НАТО реалізує військові, політичні та економічні заходи для забезпечення стабільності та безпеки в регіоні. Альянс також активно розвиває партнерства з іншими країнами та міжнародними організаціями, щоб спільно вирішувати глобальні проблеми. Важливим аспектом діяльності НАТО є проведення військових навчань та операцій, які спрямовані на підтримку міжнародної безпеки та захист інтересів своїх членів.

Питання вступу України до НАТО стало однією з декларативних причин агресії Росії, зумовленою низкою складних і взаємопов'язаних факторів. Російська Федерація декларативно сприймає можливість приєднання України до НАТО як загрозу своїм інтересам та впливу в регіоні, що призвело до наростання напруженості, а врешті-решт – до війни. У сучасному російському дискурсі військово-політичний конструкт «НАТО» сприймається агресивно, як фактор, що стримує геополітичні амбіції РФ. Натомість вступ України до альянсу

розглядається як стратегічний крок у зміцненні західної безпеки та обороноздатності, що викликало обурення в Москві [30, с. 155].

НАТО висловило свою офіційну та однозначну позицію проти російської агресії в Україні 2022 р. Проте тенденція неактивної участі, що розпочалася ще десять років тому, продовжилася. Зокрема, після анексії Криму в 2014 р., п'ять трастових фондів, створених для допомоги Україні, фактично не почали свою роботу протягом 2014 р. та першого півріччя 2015 р. Щодо надання Україні оборонної зброї, НАТО ухвалило компромісне рішення: як організація, вона не буде надавати та не фінансуватиме зброю, але окремим країнам-членам дозволено надавати її Україні на двосторонній основі. Як зазначав Дж. Шерр: «Ні Литва, ні Сполучені Штати не потребують згоди Ради НАТО для надання Україні військової допомоги як летальної, так і не летальної. Подібні рішення приймаються на національному рівні». Ця тенденція збереглася і після 24 лютого 2022 р. [41].

Публічні заяви провідних діячів альянсу не переконали Володимира Путіна відкинути свої імперіалістичні плани щодо України. На додачу, повільна та нерадикальна реакція НАТО на початку повномасштабного вторгнення продемонструвала, що світовий порядок остаточно втратив свою однополярність, здобуту після розпаду СРСР, частково через ядерний потенціал РФ.

Роль ядерної зброї в структурі силового впливу Росії є важливою, і це відображено в Новій ядерній доктрині РФ. 19 листопада 2024 року був підписаний указ «про основи політики Росії в галузі ядерного стримування» та політичній риторичі Кремля. Для НАТО залишається актуальним завданням стримування ядерного потенціалу Росії, щоб уникнути тяжких непередбачуваних наслідків у разі воєнної конфронтації. Це пояснює обережність альянсу як монолітної організації в питаннях допомоги Україні. У той час як НАТО намагається підтримувати стабільність і безпеку в регіоні, його зусилля часто обмежені через необхідність урахування можливих ризиків ескалації конфлікту [39, с. 33].

У вищих військово-політичних колах НАТО побутує думка про високий ризик того, що економічний занепад та воєнна поразка Росії можуть призвести до зростання шовіністичних та реваншистських настроїв у Кремлі. Це, в свою чергу,

може викликати подальше збільшення агресивності Росії на міжнародній арені. Потенційні об'єкти російської агресії, окрім України, можуть включати країни Балтії та/або Польщу, оскільки ці регіони вважаються стратегічно важливими для Росії.

Російсько-українська війна підсилить змагання впливових суб'єктів міжнародних відносин у спробах повернути на свій бік країни, які не висловили однозначної позиції щодо конфлікту. Ці процеси стимулюватимуть жорстку боротьбу за сфери впливу в конкретних країнах та регіонах, що стане одним із викликів для міжнародного порядку. У цьому контексті важливо, щоб НАТО та інші міжнародні організації активно працювали над зміцненням колективної безпеки, сприяючи стабільності в регіонах, які можуть стати об'єктами агресії, і підтримуючи країни, що опинилися під загрозою зовнішнього тиску [39, с. 34].

Російсько-українська війна запустила процес перегляду міждержавних відносин, що зумовило переорієнтацію зовнішньої політики багатьох країн. Зокрема, Сполучені Штати звертають дедалі більше уваги на регіон Близького та Середнього Сходу, навіть попри плани адміністрації Дж. Байдена зосередити увагу в Азії [50, с. 110]. Європейські країни, у свою чергу, прагнуть диверсифікувати свої енергетичні постачання, щоб зменшити залежність від російських енергоносіїв. Цей процес вимушує їх розвивати відносини з країнами Перської затоки, які можуть стати альтернативними постачальниками енергії. Зусилля щодо забезпечення енергетичної безпеки також включають інвестиції в відновлювальні джерела енергії та технології, що сприятиме зменшенню вразливості європейських економік до зовнішніх загроз.

Російсько-українська війна суттєво вплинула на країни всіх континентів та різні сфери життєдіяльності. Часткове блокування судноплавства в Чорному морі призвело до значного зниження експортних можливостей України, особливо в аграрному секторі, адже країна була одним із найбільших експортерів зерна у світі. Ця ситуація породжує загрозу світовій продовольчій безпеці, адже дефіцит української продукції може спричинити зростання цін на продовольство в інших країнах, особливо в тих, що залежали від українського експорту [54, с. 79].

Таким чином, російсько-українська війна кардинально змінює уявлення про усталений світовий порядок, оскільки впливає на глобальні ланцюги постачання, економічну стабільність та політичні відносини. Країни, які раніше були менш залучені до європейської чи української політики, тепер змушені переглянути свої стратегії у світлі нових викликів, пов'язаних з безпекою та стабільністю.

Питання світової продовольчої безпеки стає багатофакторним, оскільки коливання в цій сфері можуть призвести до серйозних наслідків для глобальної економіки. Зокрема, зменшення постачань українського зерна може стимулювати підвищення цін на продовольство, що, в свою чергу, загострює соціальні напруження в країнах, які вже страждають від економічних труднощів. Це може зміцнити позиції інших країн-експортерів, таких як Бразилія, Аргентина чи США, які можуть скористатися ситуацією, щоб зайняти частку ринку, що звільнилася.

Крім того, зростаюча залежність деяких країн від імпорту продуктів харчування може спровокувати внутрішні конфлікти та соціальні заворушення. Країни, які не можуть забезпечити продовольчу безпеку для свого населення, можуть зіткнутися з нестабільністю, що загрожує їх політичному порядку. Наприклад, в Африці та Близькому Сході, де багато країн покладаються на імпорт, нестача продовольства може призвести до масових протестів та соціальних конфліктів. Також ця ситуація може викликати потенційну міграцію на міжнародному рівні. Збільшення кількості біженців, які залишають свої країни в пошуках безпеки та стабільності, позначиться перш за все на Європі, яка вже стикається з проблемами міграції. Це може спричинити додаткові виклики для європейських країн, включаючи тиск на системи соціального забезпечення, житло та ринок праці. В умовах цих змін важливо, щоб міжнародна спільнота активізувала зусилля для підтримки продовольчої безпеки, зокрема шляхом забезпечення гуманітарної допомоги, розвитку сільського господарства та створення нових торговельних угод, які можуть зменшити залежність від окремих країн-експортерів [3, с. 21].

Отже, в контексті розгортання російсько-української війни в умовах сучасного світового порядку, роль міжнародних акторів виявилася двозначною. З одного боку, не було вжито необхідних заходів, щоб запобігти масштабуванню війни, а з іншого – міжнародні актори, в силу поміркованості демократичного світоустрою та постійних

дискусій, все ж продовжують допомагати Україні. Сучасний світовий порядок, побудований на загальноновизнаних домовленостях і правових стандартах, став ареною, де протистояння Росії та України стало тестом для принципів міжнародних відносин.

Провідні міжнародні актори, включаючи такі інституції, як ООН, Європейський Союз, НАТО та ОБСЄ, зіграли важливу роль у спробах зупинити агресію та забезпечити розширення міжнародних санкцій проти Росії. Однак їхня діяльність, навіть у сукупності, виявилася недостатньою для збереження усталеного світового порядку. Розгортання російсько-української війни в сучасних умовах світового порядку визначило активну роль міжнародних гравців, які демонстрували різні стратегії та підходи у своїх реакціях на конфлікт, що з часом загострювався.

Логічно вважати, що серед світових акторів виникає необхідність розроблення нової архітектури світової системи безпеки, що відповідатиме викликам та загрозам нового світового порядку. Нова глобальна архітектура світової безпеки повинна забезпечити консенсус не лише між великими гравцями, але й з усіма акторами світу, особливо в контексті ключових загроз, таких як ядерна, термоядерна, хімічна, епідеміологічна та екологічна. В цьому контексті, Україна, опинившись в епіцентрі агресії Росії, має унікальний досвід і підстави для пропозиції свого бачення нової архітектури світової системи безпеки. Країна може ініціювати діалог про нові механізми колективної безпеки, що ґрунтуються на принципах, які більшою мірою враховують специфіку сучасних загроз, включаючи гібридні війни, інформаційні атаки та зміни клімату. Залучення України до формування цих нових механізмів може стати важливим кроком до забезпечення стабільності та безпеки не лише в регіоні, але й у глобальному контексті.

Отже, роль міжнародних акторів, таких як ООН, Європейський Союз, НАТО та інші, виявилася двозначною. З одного боку, їхня діяльність у запобіганні ескалації конфлікту та вжитті санкцій проти Росії свідчить про спроби підтримати міжнародний порядок і забезпечити безпеку в регіоні. З іншого боку, повільна і не радикальна реакція на початкові етапи агресії показала, що традиційні механізми колективної безпеки виявилися недостатніми для стримування агресії та захисту суверенітету України.

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ НА ГЛОБАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

2.1. Вплив воєнних дій в Україні на Світову безпеку

Російське вторгнення в Україну кинуло виклик усталеним міжнародним нормам і принципам. Анексія Криму і подальше повномасштабне вторгнення в Україну порушили суверенітет і територіальну цілісність України, які є основоположними принципами міжнародного права. Конфлікт став випробуванням на ефективність міжнародних інститутів та інших механізмів з підтримання миру і безпеки.

Початковий військовий план Росії спирався на неправильні політичні та військові оцінки. По-перше, російське керівництво майже не враховувало можливість опору, вважаючи українську націю в основному штучною конструкцією, тому вважало, що українці не чинитимуть спротив спробам встановлення проксі-російського уряду в Києві. По-друге, російські військові недооцінили значні покращення, які відбулися в українських силах оборони з 2014 р., при цьому сильно переоцінивши модернізацію та переозброєння, проведені Україною після війни в Грузії 2008 р. Відверто кажучи, оцінка співвідношення сил була загальноприйнятою серед міжнародного експертного середовища та політичних еліт в державах-учасниках ОБСЄ. Це призвело до очікування, що найближчим часом розпочнеться партизанська війна, і спричинило затримку з поставками важкого озброєння в Україну [87].

24 лютого 2022 р., під час останніх спроб Ради Безпеки ООН переконати Росію відмовитися від нападу на Україну, президент Путін оголосив про початок повномасштабного вторгнення – наземного, морського та повітряного, що було спрямоване на українські військові сили та міста по всій країні. Він стверджував, що метою операції є демілітаризація та денацифікація України, а також припинення нібито геноциду росіян на українських територіях. Президент США Дж. Байден назвав напад «неспровокованим і не виправданим» [91].

Після початкового етапу вторгнення, який сповільнився в березні 2022 р., російські ракетні удари великої дальності завдали серйозної шкоди українським військовим об'єктам, житловим районам міст, а також комунікаційній і транспортній інфраструктурі. Під обстрілами та бомбардуваннями опинилися також лікарні та житлові комплекси. Пізніше того ж місяця Росія заявила про намір «зменшити військову активність» у районах Києва та Чернігова, і до 6 квітня 2022 року вивела свої війська з території столиці. Після цього українські цивільні почали повідомляти про ймовірні військові злочини російських військ, зокрема про позасудові страти, тортури та зґвалтування.

18 квітня 2022 р. Росія почала новий великий наступ на сході України після невдалої спроби захоплення столиці. У травні російські війська взяли під контроль Маріуполь – стратегічне портове місто, яке було в облозі з кінця лютого 2022 р. Невибіркові та цілеспрямовані напади на мирних жителів, зокрема авіаудар по театру та бомбардування пологового будинку, посилили звинувачення проти російських військ у порушеннях міжнародного гуманітарного права [87].

Захоплення Росією кількох українських портів та наступна блокада українського експорту продовольства значно ускладнили вже й так гостру глобальну продовольчу кризу, яка посилилася зміною клімату, інфляцією та хаосом у ланцюгах постачання. До початку конфлікту Україна була найбільшим постачальником товарів для Всесвітньої продовольчої програми (ВПП), що надає продовольчу допомогу вразливим верствам населення.

У липні 2022 р. Росія та Україна підписали угоду про вивезення понад двадцяти мільйонів тонн зерна з українських портів. Перші партії зерна, які залишили Україну після початку вторгнення, вирушили з Одеси 1 серпня 2022 року і прибули до союзної Росії Сирії 15 серпня, хоча спочатку їх планували відправити до Лівану. Проте 29 жовтня Росія призупинила зернову угоду у відповідь на ймовірну атаку України на російські військово-морські сили, яку Україна назвала «помилковим приводом». Незважаючи на це, Росія не запровадила блокаду, і Україна зуміла продовжити постачання зерна. Туреччина швидко досягла угоди

про повернення Росії до угоди, яка продовжувалася до 17 липня 2023 року, коли Росія остаточно вийшла з неї.

У середині серпня 2022 р. зміщення лінії фронту викликало міжнародні побоювання щодо можливості ядерної катастрофи на Запорізькій атомній станції, розташованій вздовж річки Дніпро. Запорізька АЕС, найбільша в Європі, була захоплена російськими військами на початкових етапах війни. Бойові дії навколо станції викликали занепокоєння, що вона може бути серйозно пошкоджена під час перехресного вогню, оскільки обстріли електроприводу вже призвели до загального знеструмлення в Енергодарі, де розташована станція. Представники Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), включаючи генерального директора Рафаеля Маріано Гроссі, відвідали станцію на початку вересня для оцінки загрози ядерної аварії. У своєму звіті МАГАТЕ закликала до створення «зони ядерної безпеки та безпеки» навколо АЕС і негайного припинення «всіх військових дій» на прилеглий території [91].

У вересні 2022 р. українські війська здійснили значний прорив на північному сході, відновивши контроль над південною частиною країни. Україна повернула собі важливі території в Харківській області, що здивувало російські сили та призвело до перерізання ключових ліній постачання в Лимані, після чого війська зупинилися й закріпилися на новій лінії фронту. Невдовзі Росія була змушена відступити на півдні, переправившись через річку Дніпро, коли українські війська відвоювали місто Херсон і всю територію на захід від річки.

Після цього Росія перенаправила свої сили на схід, до Донецька, і направила десятки тисяч підкріплень у цей район напередодні наступу в лютому 2023 р. Запланованого 21 вересня 2022 р. Росія оголосила часткову мобілізацію, намагаючись зміцнити свою армію, що призвело до втечі тисяч росіян унаслідок антивоєнних протестів. Одночасно Росія розпочала процес анексії чотирьох окупованих територій: Луганської, Донецької, Херсонської та Запорізької. У своїй промові, оголошуючи про незаконну анексію, Путін натякнув на можливість ядерної ескалації, стверджуючи, що Сполучені Штати створили прецедент, скинувши ядерні бомби на Хіросіму та Нагасакі під час Другої світової війни.

Хоча кампанія 2022 р. зазвичай вважається історією успіху України, вона також продемонструвала втрачену можливість для перехоплення стратегічної ініціативи та звільнення більшості територій, окупованих Росією після лютого 2022 р. Запити України на постачання важкого озброєння влітку 2022 р. залишилися без належної реакції з боку іноземних партнерів. Внаслідок цього Збройним Силам України не вистачало достатньої кількості особового складу для проведення наступу на Мелітополь у серпні-вересні 2022 р., коли російська армія була перевантажена, відчувала нестачу живої сили та ще не укріпила свою оборону. В Додатку А наведено мапу окупації України.

Основною причиною нерішучості зовнішніх партнерів України були погрози Росії щодо нетрадиційної ескалації, що вміло експлуатували страх ядерної війни в цих країнах. Незважаючи на те, що Росії не вдалося зупинити зовнішню військову допомогу Україні, на яку вона явно розраховувала, їй вдалося затримати, скоротити або відмовити в постачанні іноземної зброї для ЗСУ. В результаті надання пріоритету управлінню ескалацією над ефективною військовою стратегією, що акцентувала б увагу на масовості та швидкості дій, зрештою коштувало Україні дорогоцінного часу та людських життів, як цивільних, так і військових.

Ядерні загрози стали частиною більшого пакету заходів, які Росія запровадила в жовтні-грудні 2022 р. для стабілізації ситуації на лінії фронту після успіхів України. У жовтні 2022 р. Москва прийняла проактивну оборонну позицію, яка включала: першу російську масову мобілізацію з часів Другої світової війни, яка привела до армії 300 тисяч новобранців, спроби розпочати новий наступ поблизу Бахмута, щоб залучити українські резерви, впорядковане виведення російських військ з правого берега р. Дніпро в Херсонській області, створюючи класичну глибоку оборону з перешкодами на тимчасово окупованих територіях України та наносячи масові комбіновані удари з використанням крилатих ракет і БПЛА-камікадзе з метою руйнування електроенергетичної системи України [91].

Після зимового глухого кута Путін у лютому 2023 р. оголосив про плани захопити весь Донбас до березня в наступальному сплеску. Проте ця атака не мала успіху і переросла в багатомісячну облогу Бахмута, міста обмеженого

стратегічного значення з довоєнним населенням у сімдесят тисяч. За оцінками США, Росія зазнала близько ста тисяч втрат у Бахмуті, включаючи двадцять тисяч смертей, тоді як Україна також понесла значні втрати в умовах міської війни. Наприкінці травня Росія заявила, що захопила місто.

6 червня 2023 р. прорив дамби у Новій Каховці, що розташована за шістдесят кілометрів на північ від Херсона на річці Дніпро, спричинив сильну повінь на південному заході України, внаслідок чого постраждали понад вісімдесят тисяч людей, які проживали в прибережній зоні. Україна звинуватила Росію в підриві дамби з метою запобігання наступу на південному сході. Український оператор греблі заявив, що дамба зруйнована і не підлягає ремонту. Осушення водосховища також викликало занепокоєння щодо наявності води для охолодження реакторів Запорізької АЕС, хоча, за повідомленнями, водойми-охолоджувачі залишалися стабільними [91].

У червні 2023 р. Україна розпочала довгоочікуваний контрнаступ, прагнучи прорвати російську оборону на сході, зокрема в Донецькій області, а також на півдні в Запорізькій області, яка утворює «сухопутний коридор» до Криму. Протягом приблизно п'яти місяців після початку контрнаступу українські війська захопили 370 км² території, що становило менше половини з того, що Росія захопила на початку року. У цей період Україна також здійснила ряд успішних атак на окупований Росією Кримський півострів і проти російського Чорноморського флоту. Однак наступ досяг кульмінації через брак боєздатної піхоти та артилерійських снарядів, які постачалися із Заходу [68, с. 116]. Українські сили не змогли досягти міста Токмак, яке генерал О. Тарнавський описав як «ціль-мінімум». Також ймовірна первинна мета – вийти до Азовського моря для розколу російських військ на півдні України – залишилася нереалізованою [92].

Станом на початок грудня 2023 р. численні міжнародні ЗМІ описували український контрнаступ як такий, що не зміг повернути будь-яку значну частину території або досягти важливих стратегічних цілей. Серед причин невдач дослідники зазначають: відсутність переваг України у вогневій потужності, відсутність необхідних кадрів, підготовлених Росією, і нездатність збільшити

використання сил для використання проривів на російських лініях. Зусилля України були поділені на три осі, але ця стратегія не була скоригована після того, як початкова спроба прориву не вдалася. Це призвело до затримок у тактичному розвитку та втрати важливих моментів для здійснення успішних атак на російські позиції. У підсумку, контрнаступ, який планувався як критично важливий етап у війні, не зміг забезпечити необхідні результати, і ситуація на фронті залишалася складною [68, с. 117].

6 серпня 2024 р., під час російського вторгнення в Україну в рамках російсько-української війни, Збройні сили України розпочали вторгнення на територію Росії, зокрема в Курську область, і зіткнулися зі Збройними силами Росії та російськими прикордонниками [81]. Після кількох днів боїв українські військові заявили про захоплення 1000 км² (390 квадратних миль) російської території. У свою чергу, російська влада визнала, що українські війська захопили 28 населених пунктів [88] (Додаток Б). 15 серпня 2024 р. Україна встановила військову адміністрацію на підконтрольній території, що свідчило про її наміри ефективно управляти і контролювати нові регіони. Ці події стали важливим етапом у конфлікті, підкреслюючи спроби України розширити свої військові операції за межі своїх кордонів у відповідь на тривале вторгнення Росії.

Українські чиновники оголосили, що цілі операції включають завдання шкоди російським військовим, захоплення російських солдатів, виведення російської артилерії далі за межі досяжності, перешкоджання російським лініям постачання та відволікання їхніх сил з інших фронтів. Ця кампанія також має на меті чинити тиск на російський уряд і примусити його до «чесних» мирних переговорів. Однак наприкінці серпня операція почала піддаватися критиці. Деякі аналітики стверджували, що вона відвернула українські сили від сходу, розтягнула український особовий склад уздовж фронту та дозволила Росії просунути до Покровська [70]. Український воєначальник О. Сирський вказав на місто Покровськ разом із Кураховим як на напрямки, з яких наступ мав відвернути російські сили. Однак російські сили були посилені на лінії фронту в Покровську. Інститут вивчення війни повідомив, що Росія перекинула війська з «менш

пріоритетних» напрямків, таких як Харків, Луганськ, Херсон, Запоріжжя та навіть Калінінград, але не з Донецької області, що підтверджує зростаючий тиск на українські сили в цьому регіоні [62].

З початку російського вторгнення в Україну в 2022 р. відбувалося кілька менших вторгнень до Росії проукраїнських сил. Хоча Україна підтримувала ці наземні операції, вона заперечувала свою пряму причетність. Операція в Курській області стала значною подією, яка здивувала як Росію, так і союзників України. Це була найбільша атака через кордон з моменту початку вторгнення в 2022 р., і вона була здійснена переважно українськими регулярними військами.

Варто зазначити, що неспроможність Росії досягти своїх максималістських цілей щодо України – підкорення країни та зміна режиму в Києві – не слід плутати з відмовою від цих цілей. Протягом останніх років російське керівництво наводило переконливі аргументи на користь продовження конфронтації з Україною, заповнюючи ідеологічну порожнечу, що виникла на початку війни. Для Росії війна проти України має екзистенційний характер, і тому існування України як окремого функціонуючого утворення розглядається російською політичною елітою як загроза безпеці Росії. Це ставить під сумнів можливість досягнення стійкого компромісу між Україною та Росією, якщо не зміниться російський розрахунок витрат і вигод. Таким чином, будь-яке зниження інтенсивності військових дій Росії буде визначатися лише тактичними міркуваннями або тимчасовою нестачею ресурсів [87].

Росія продовжує реалізовувати комплексну стратегію, спрямовану на вичерпання можливостей України як військовими, так і невійськовими засобами. Ця стратегія передбачає підтримку високої інтенсивності бойових дій уздовж лінії фронту, а також завдання глибоких ударів по критично важливій інфраструктурі України. Метою є перетворення України на непридатне для життя місце, що доповнюється різноманітними інформаційними операціями, які впливають на моральний стан та згуртованість українського суспільства, а також підривають зовнішню підтримку української самооборони.

Важливими цілями російської стратегії є руйнування двох основних консенсусів, на яких базується захист України: внутрішнього консенсусу українців про необхідність продовження боротьби за покращення майбутньої переговорної позиції та зовнішнього консенсусу партнерів щодо підтримки української самооборони. З жовтня 2023 р. Росія перехопила ініціативу вздовж лінії фронту та прагне знайти сприятливий баланс виснаження, створюючи умови для можливих наступів у 2024 році, зокрема через відкриття нової сухопутної осі наступу на Україну в напрямку Харкова.

Російська військова кампанія отримала додатковий імпульс через затримки в прийнятті Конгресом США пакету допомоги на суму 61 мільярд доларів на рубежі 2023–2024 років, що призвело до короткострокових і середньострокових наслідків. Внаслідок гострого дефіциту важкого озброєння та боєприпасів, з яким стикалися Збройні сили України в цей період, відбулося втрачання Авдіївки та її околиць у лютому-квітні 2024 р. Це підкреслює важливість стабільної підтримки з боку міжнародних партнерів для забезпечення здатності України продовжувати боротьбу проти російської агресії [87].

Дефіцит важкого озброєння та боєприпасів в Україні справді має критичні наслідки для обороноздатності країни в довгостроковій перспективі. В умовах нестабільності українські військові змушені були вести оборону на менш вигідних умовах, що негативно вплинуло на їхній моральний стан і фізичну витривалість. Важливою проблемою стала нездатність Збройних сил України максимально скористатися перевагами оборонного режиму, що могло б забезпечити баланс втрат, за якого російські втрати були б не меншими за їхнє постійне забезпечення живою силою.

Відновлені поставки зброї зі США допомогли сповільнити російський наступ, але це тільки тимчасове рішення. Україні необхідно вжити подальших заходів для підтримки військової допомоги, ухвалити рішення щодо належного оснащення своїх військ і скоригувати стратегію відповідно до нових викликів, що постають на полі бою. Систематичне забезпечення України необхідними ресурсами

і технологіями, а також активна координація з міжнародними партнерами, є ключовими для збереження здатності країни захищати свою територію та населення [87].

Асиметрія можливостей між Росією та Україною дійсно грає вирішальну роль у ході війни. Росія, здатна виробляти більше 100 крилатих і балістичних ракет середньої дальності щомісяця, а також сотні БПЛА-камікадзе, має значну перевагу в наявності вогневої потужності, що використовується для націлювання на критичну інфраструктуру України. В той час як Україна, хоч і покращила свої можливості за останні два роки, стикається з обмеженнями щодо використання далекобійної вогневої потужності через умови, накладені її іноземними партнерами. Це ускладнює для України можливість перенесення війни на російську територію, що могло б змусити Росію переглянути свої військові розрахунки.

Відтак, Україні доводиться обирати стратегію активної оборони, яка має на меті не лише зупинити російське просування, але й націлити на військову інфраструктуру в російському тилу. Однак без належної підтримки ця стратегія може бути недостатньою для досягнення суттєвих результатів. Основною метою таких дій є переконати російське керівництво в тому, що подальше просування є неможливим, що могло б змусити його до пошуку мирного діалогу з Україною.

У контексті постійного пошуку іноземної допомоги, Україна прагне максимально залучити підтримку для забезпечення своїх військових зусиль і тиску на Росію в напрямку досягнення тривалого врегулювання. Саме для цього мирний саміт у Швейцарії був ініційований для побудови широкої коаліції країн, які підтримали б українське бачення тривалого миру на основі територіальної цілісності відповідно до Статуту ООН і принципів ОБСЄ, закріплених у Гельсінському заключному акті.

Одночасно Росія посилила свої наступальні операції, спрямовані проти політичних еліт і громадської думки в країнах-учасницях ОБСЄ. З одного боку, російське керівництво намагалося саботувати українські дипломатичні зусилля

щодо врегулювання конфлікту, відмовляючи інші країни від участі в мирному саміті у Швейцарії. З іншого, російська пропаганда мала на меті підірвати обґрунтування подальшої допомоги Україні з боку іноземних партнерів. Особливо показовою була спроба росіян переконати міжнародну громадську думку, що в березні-квітні 2022 р. між Україною та Росією була досягнута нібито домовленість, яку Україну нібито змусили відхилити. Намір Росії полягав у тому, щоб переконати іноземних партнерів України в тому, що вони повинні змусити українську владу прийняти російські поступки, які були висунуті навесні 2022 р. і які були рівнозначні акту капітуляції України. Насправді публічні заяви високопоставлених російських громадських діячів принаймні з середини осені 2023 р. демонструють, що російське керівництво намагається створити ілюзію своєї зростаючої впевненості щодо результатів війни [87].

Паралельно перед Україною стоїть важливе завдання підтримувати належний рівень міжнародної уваги та зовнішньої підтримки в довгостроковій перспективі. Утримання України на порядку денному стає ще складнішим, оскільки війна на виснаження без значних військових проривів залишає важкий слід у міжнародній громадській думці та ЗМІ. Багато політичних та військових аналітиків вважають російське вторгнення в Україну «дивною війною», адже в ній поєднуються звичайні бойові дії та гібридні тактики, разом із загрозою застосування тактичної ядерної зброї. Звичайні бойові дії проводилися лише проти України, тоді як гібридні операції та заяви про ядерну загрозу з самого початку були спрямовані на західні столиці з метою послаблення їх економічної та військової підтримки Києва, а також скасування міжнародних санкцій проти Москви.

Для східноєвропейських союзників, таких як Румунія, Болгарія, Польща, країни Балтії та Чеська Республіка, «Спеціальна військова операція» Росії продемонструвала, що колишні ризики можуть швидко перетворитися на реальні загрози їх національній безпеці. Це стало ще більш очевидним через численні

попередження Володимира Путіна та посилення російської військової присутності поблизу їхніх кордонів.

Соціально-економічна ситуація в регіоні також під загрозою через величезні потоки українських біженців, які перетинають кордони або просять притулку, а також зростаючу конкуренцію української сільськогосподарської продукції на внутрішніх ринках. Ризик того, що транспортні засоби для перевезення українських товарів матимуть пріоритет над внутрішніми потребами, а також надходження більш дешевої сільськогосподарської продукції з країн поза ЄС, підсилює економічну кризу в регіоні. Тому східноєвропейські союзники НАТО і ЄС мають великий інтерес до якнайшвидшого врегулювання конфлікту в Україні та запобігання його поширенню на сусідні країни, такі як Молдова. Це необхідно для пом'якшення чи зменшення наслідків триваючої кризи в Європі та у світі, зокрема в енергетичній, економічній, фінансовій, гуманітарній та продовольчій сферах.

Нова стратегічна концепція НАТО, разом з розширеною передовою присутністю союзників (eFP) і новою посиленою позицією стримування та оборони (DDA), яка базується на 360-градусному підході, є потужним зобов'язанням НАТО захищати населення та кожен сантиметр території союзників у будь-який час. Ці безпрецедентні заходи, що реалізуються в історії НАТО, спрямовані на те, щоб Східна Європа не зіткнулася з новою холодною війною на своєму порозі, цього разу з «стіною» на річці Прут [71].

Отже, конфлікт в Україні служить тестом на стійкість глобальної системи безпеки. Тривалість війни, її тактики, а також реакція світової спільноти визначають не лише долю України, а й майбутнє геополітичного порядку в світі. Аналіз перебігу воєнних дій в Україні в контексті світової безпеки виявляє складний і багатоаспектний вплив конфлікту на міжнародну політичну арену. Російське вторгнення не лише стало викликом для безпеки України, а й загрожує стабільності в цілому регіоні Східної Європи, змушуючи сусідні країни переосмислювати свої стратегії оборони та безпеки. Використання Росією як

звичайних, так і гібридних тактик ведення війни створює нові виклики для міжнародної спільноти, ускладнюючи забезпечення належної підтримки України з боку західних партнерів.

2.2. Економічні та енергетичні виміри конфлікту

Вплив воєнних дій РФ на світову економіку різносторонній, оскільки така нечувана агресія суттєво погіршила очікування стосовно зросту найбільших світових економік. За оцінками Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), через російську агресію проти України зростання світового ВВП скоротиться на 1%, що еквівалентно майже 1 трлн. дол. Світова економіка сповільнювалася ще до початку бойових дій. Після досягнення приблизно 5,5% у 2021 р., глобальне зростання сповільнилося до 4,1% у 2022 р. та 3,2% у 2023 р. (рис. 2.1) [93].

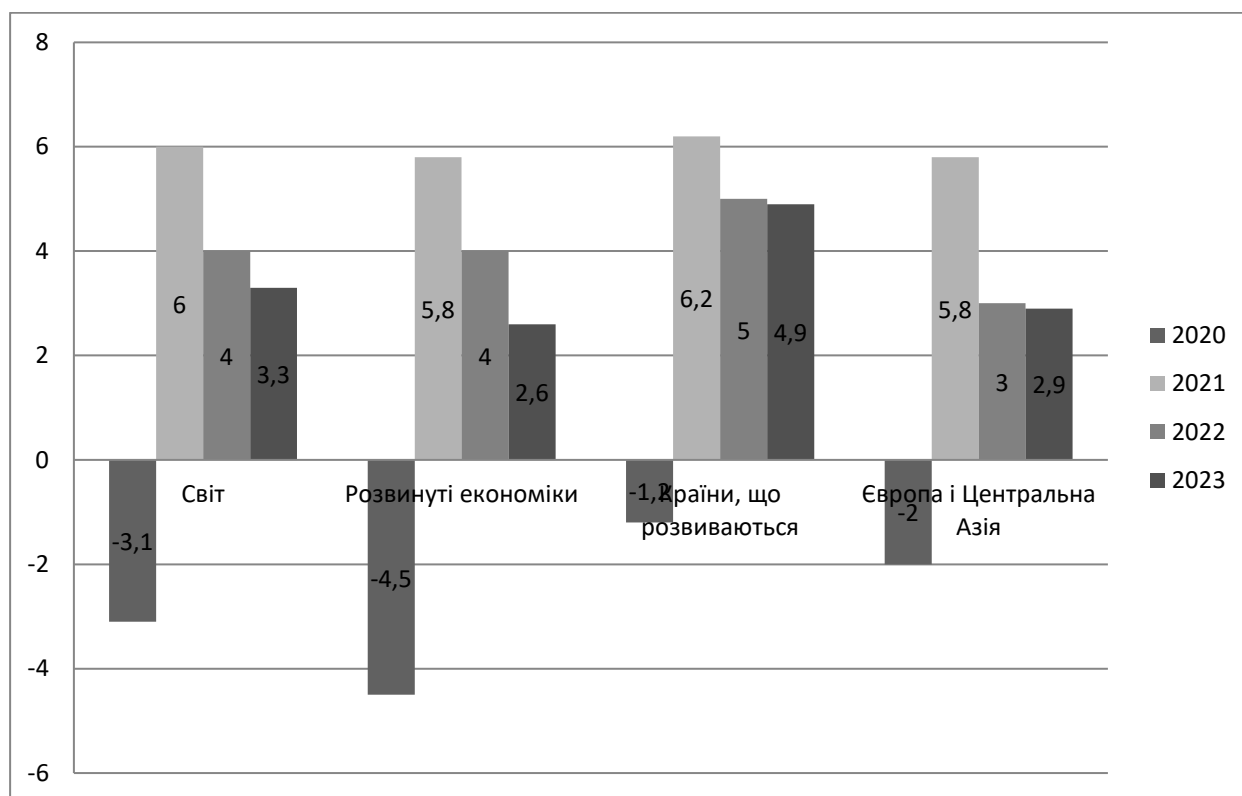

Рис. 2.1. Динаміки зміни розвитку світової економіки [93]

Прогнозоване уповільнення відображало періодичні спалахи COVID-19, вичерпання відкладеного попиту, зменшення підтримки монетарної та фіскальної

політики та тривалі перебої з поставками. Ці прогнози приховували нерівні перспективи, оскільки перспективи країн з ринком, що розвивається, і економікою, що розвивається (EMDE) суттєво відставали від розвинутих економік. Більшість EMDE були погано підготовлені до чергового негативного економічного шоку. Пандемія посилила безпрецедентне зростання боргів у більшості країн EMDE. У країнах EMDE припинення підтримки грошово-кредитної політики почалося раніше, і очікувалося, що воно прискориться, щоб запобігти інфляційному тиску. Водночас у 2023 роках фіскальна політика буде посилюватися в більшості країн, що вплине на основні послуги та людський капітал, які вже постраждали від COVID-19. Окремі країни змогли протистояти негативній тенденції до скорочення економіки. Економіка Саудівської Аравії зросла на 3% пункти до 7,5% – це найвищий показник у G20. Цього вдалося домогтися завдяки тому, що прибутки від продажу нафти збільшилися у зв'язку зі зростанням цін на сировинні товари [1].

До повномасштабного вторгнення відновлення економіки в Україні та Росії вже гальмувалося через затяжні структурні проблеми. Економіка України повільно відновлювалась після пандемії, оскільки гальмування високими цінами на енергоносії та фіскальна консолідація частково компенсували зростання експорту завдяки високому врожаю та покращенню внутрішнього попиту на тлі послаблення обмежень, пов'язаних із COVID-19. Відродження на широкій основі залежало від завершення ключових реформ для стимулювання зростання за рахунок приватного сектору та створення робочих місць шляхом усунення вузьких місць для інвестицій [58].

Війна призвела до масштабної гуманітарної кризи в Україні. Багато міських центрів зазнали значних руйнувань, транспортні мережі — морські, автомобільні та залізничні — серйозно постраждали. Критично важлива економічна й соціальна інфраструктура, зокрема енергетичні об'єкти, цифрові системи, мости та порти, була зруйнована або стала непрацездатною. Війна також суттєво розмиває людський капітал. Ймовірно, це матиме особливо гострий вплив на дітей через посилення

недоїдання та відставання в рості, скорочення тривалості навчання в школі та погіршення результатів на ринку праці.

Економічна діяльність в Україні у деяких регіонах стала неможливою через руйнування значної частини виробничої інфраструктури та вимушене закриття підприємств. Торгівельні операції різко скоротилися, оскільки пошкодження транспортних шляхів ускладнили перевезення вантажів по суші, а втрата доступу до Чорного моря фактично зупинила морську торгівлю, що становила половину українського експорту. У перспективі Україні буде необхідна додаткова зовнішня фінансова підтримка, а реструктуризація боргу стане ключовим кроком для забезпечення ефективної реконструкції, відновлення та стабільності державних фінансів.

Декілька економік Європи та Центральної Азії (ЄЦА) особливо сильно постраждали через тісні зв'язки з Росією та, меншою мірою, з Україною. Зв'язки через канали торгівлі, грошових переказів, товарів особливо тісні у Східній Європі, на Південному Кавказі та в Центральній Азії (рис. 2.2 і 2.3).

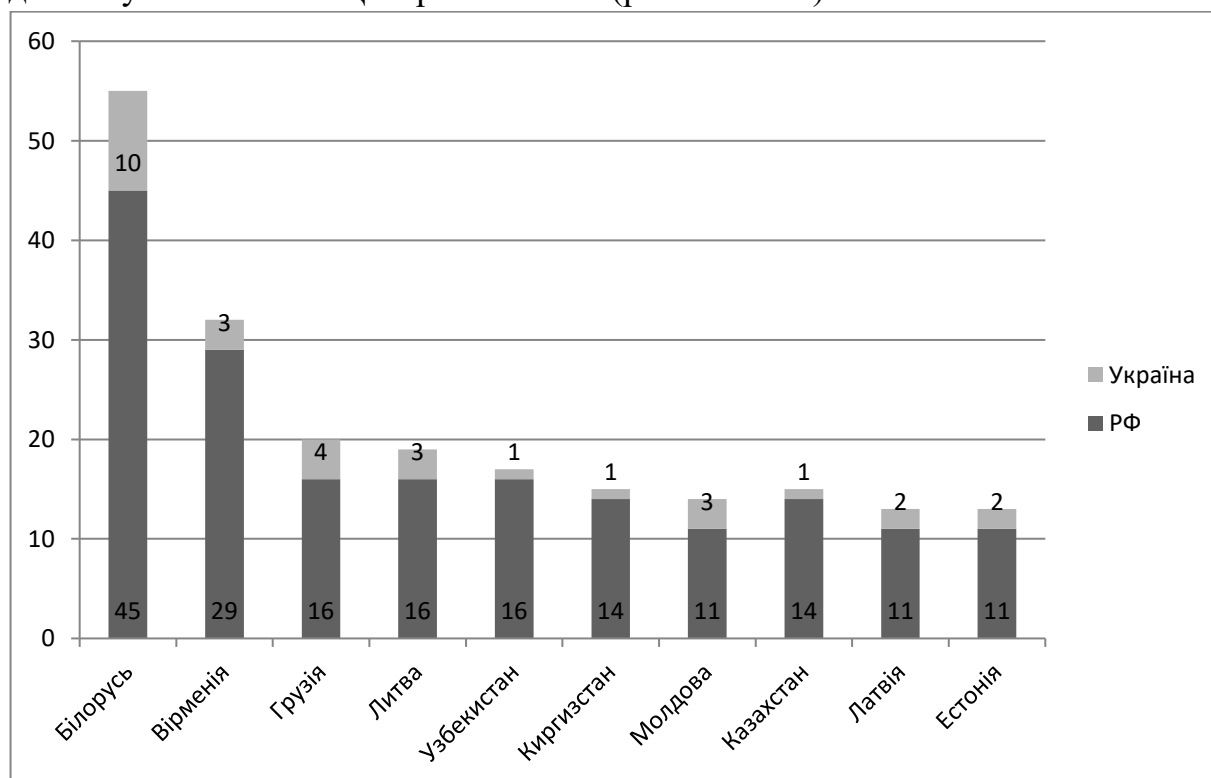

Рис. 2.2. Торгові зв'язки з РФ та Україною [93]

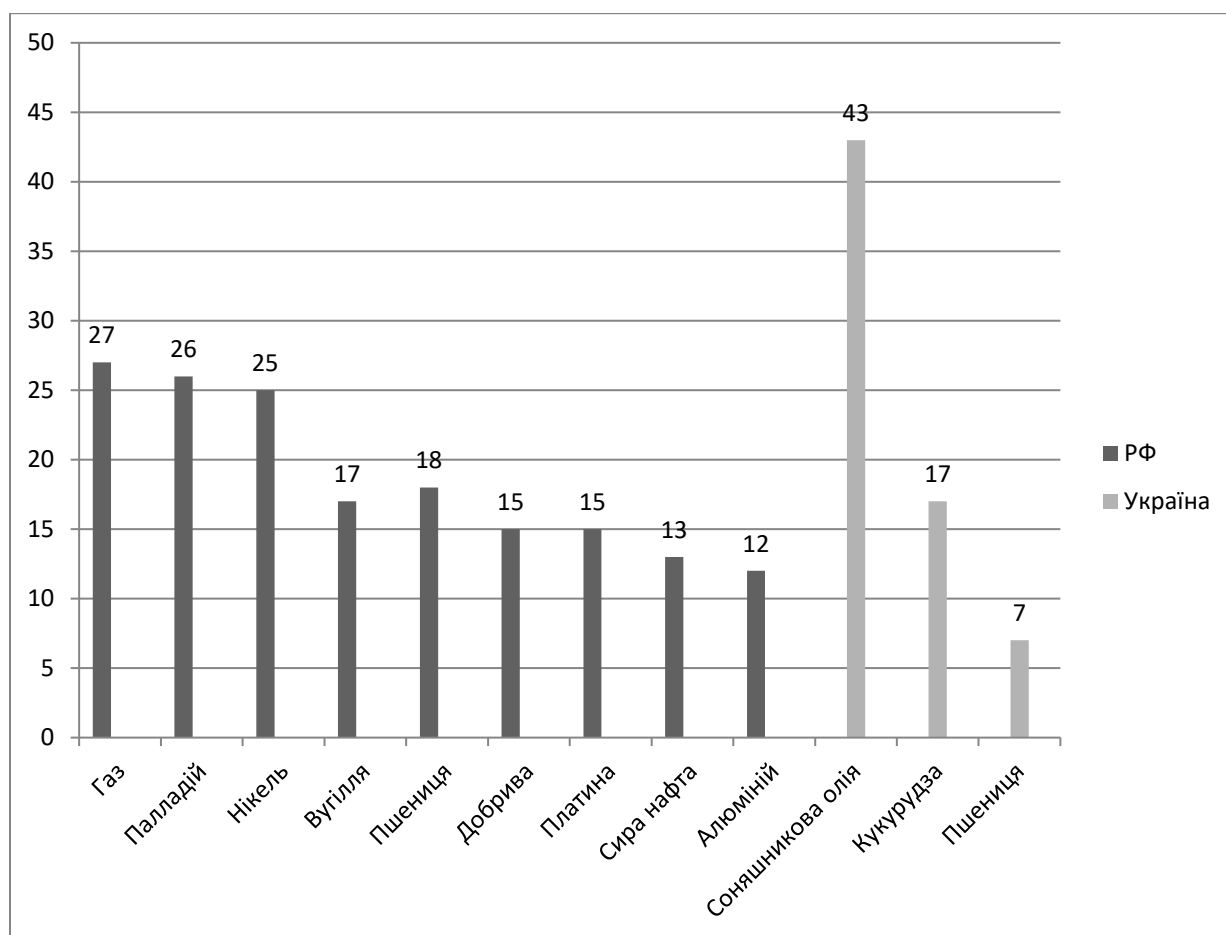

Рис. 2.3. Товарний експорт РФ та України як частка світового експорту [93]

Різне уповільнення в Росії та Україні вплине на сусідні країни через перебої в торгівлі, фінансових потоках і потоках грошових переказів; розрив ланцюгів поставок і транспортних зв'язків; вплив на цифрове підключення та пов'язані послуги; і підвищене сприйняття ризику інвесторами. Вищі ціни на енергоносії мають важливий побічний вплив на доступність і фінансову життєздатність послуг електроенергії та опалення.

Війна має глобальний відгомін через товарні та фінансові ринки, а також через потоки біженців. Це вже спричинило найбільшу кризу біженців у Європі з часів Другої світової війни, різке зростання цін на товари, перебої у світовій торгівлі та нестабільність фінансових ринків. Очікується, що наслідки війни будуть негативними в мережі для більшості EMDE і сприятимуть зниженню рейтингів до

найближчого зростання в регіонах Східної Азії, Тихого океану та Південної Азії [93].

Чистий ефект також, ймовірно, буде негативним для Латинської Америки та Карибського басейну, незважаючи на переважання чистих експортерів сировини в регіоні, оскільки млява реакція пропозиції, тиск на імпортерів енергоресурсів та наслідки для інфляції та монетарної політики більш ніж компенсують потенціал збільшення експорту [93].

Із нафтою ситуація виявилася складною, оскільки попит на неї повернувся на докризовий рівень, а виробництво її загальмовано через різке скорочення видобутку за час пандемії COVID-19. Через це, ціна на нафту за рік збільшилася на 65% до 114 дол. за бар. Дешева нафта стимулює розвиток економіки, а відповідно дорога – розвиток гальмує. Тож, коли в 2014 р. вартість чорного золота впала із 100 дол. до 50 дол. за бочку, світовий ВВП збільшився на 0,7% швидше, а у ЄС виникли 3 млн. додаткових робочих місць. Однак, таке зростання ціни на нафту матиме зворотні наслідки, оскільки, компанії будуть закладати нові високі ціни на нафту в вартість товарів та послуг, через що буде знижуватися попит та з'явиться ризик скорочень чи банкрутств підприємств. Через російсько-українську війну Захід буде поступово відмовлятися від російської нафти, що спостерігаємо вже зараз.

Війна призвела до великої кризи біженців. Понад 7 мільйонів людей були переміщені в Україні, а УВКБ ООН повідомляє про кількість біженців (до сусідніх країн) у 4,7 мільйона станом на 15 квітня. Велику частку біженців складають жінки та діти. З приблизно 7,5 мільйонів дітей в Україні 4,3 мільйона (57% від загальної кількості) були переміщеними: 1,8 мільйона (24% від загальної кількості) вважаються біженцями до сусідніх країн, а ще 2,5 мільйона (33% від загальної кількості) є внутрішньо переміщеними особами.

Хвиля біженців з України впливає на економіку Центральної Європи. Це перевірить їх здатність мобілізувати допомогу для задоволення нагальних потреб. Системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту в деяких приймаючих

країнах уже мали проблеми з наданням послуг у віддалених районах із залученням маргіналізованих груп.

Рецесія в Росії вплине на економіку Центральної Азії. Крім того, повідомляється, що сотні тисяч росіян покинули свою країну, і цілком ймовірно, що багато трудових мігрантів у Росії постраждають через втрату доходів або будуть змушені повернутися додому. Це призводить до економічних труднощів на рівні домогосподарств, але також серйозно вплине на резерви деяких країн Центральної Азії, які сильно залежать від грошових переказів.

Ціни на енергетичні та сільськогосподарські товари різко зросли. Підвищення цін було значним для товарів, основними експортерами яких є Росія та Україна. З початку війни ціни на вугілля підскочили на 60%, європейський природний газ – більш ніж на 30%, а ціни на пшеницю – приблизно на 40%. Ціни на нафту Brent досягли 10-річного максимуму в 130 доларів за барель на початку березня, оскільки Великобританія та США заборонили імпорт російської нафти; однак пізніше ціни впали майже до 110 доларів за барель. Ціни були надзвичайно нестабільними, з дуже великими внутрішньоденними змінами, а у випадку з нафтою – змінами ф'ючерсних кривих.

Санкції проти фінансових посередників також зробили дорожчими операції з російською нафтою. У результаті Росія важко знаходила покупців для своєї нафти, і ціна на Urals (російський еталонний показник) торгується з дисконтом понад 25 доларів США за барель порівняно з Brent. Підвищення цін на сільськогосподарську продукцію та відповідні ресурси, такі як добрива, є особливо згубним, оскільки воно посилює вплив на бідні та вразливі верстви населення.

Вищі витрати на енергію підштовхнули ціни на інші енергоємні товари, такі як добрива та алюміній. Запаси промислових товарів різко впали, особливо сирої нафти та олова. Енергетична залежність Європи від Росії робить її економіку вразливою. Єврозона бореться з 400% зростанням цін на газ і подвоєнням цін на нафту з січня 2021 року. Зростаючі ціни на енергоносії спричинили майже дві

третини 7,5% збільшення річної інфляції в єврозоні в березні 2022 року і завдають шкоди єврозоні. виробничі витрати та купівельна спроможність. Якщо Росія скоротить експорт сирової нафти та/або природного газу до Європи, регіональні ціни зростуть ще більше – на російський експорт припадає понад 35% імпорту природного газу єврозони, понад 20% нафти та 40% вугілля (Рис. 2.13.) [93].

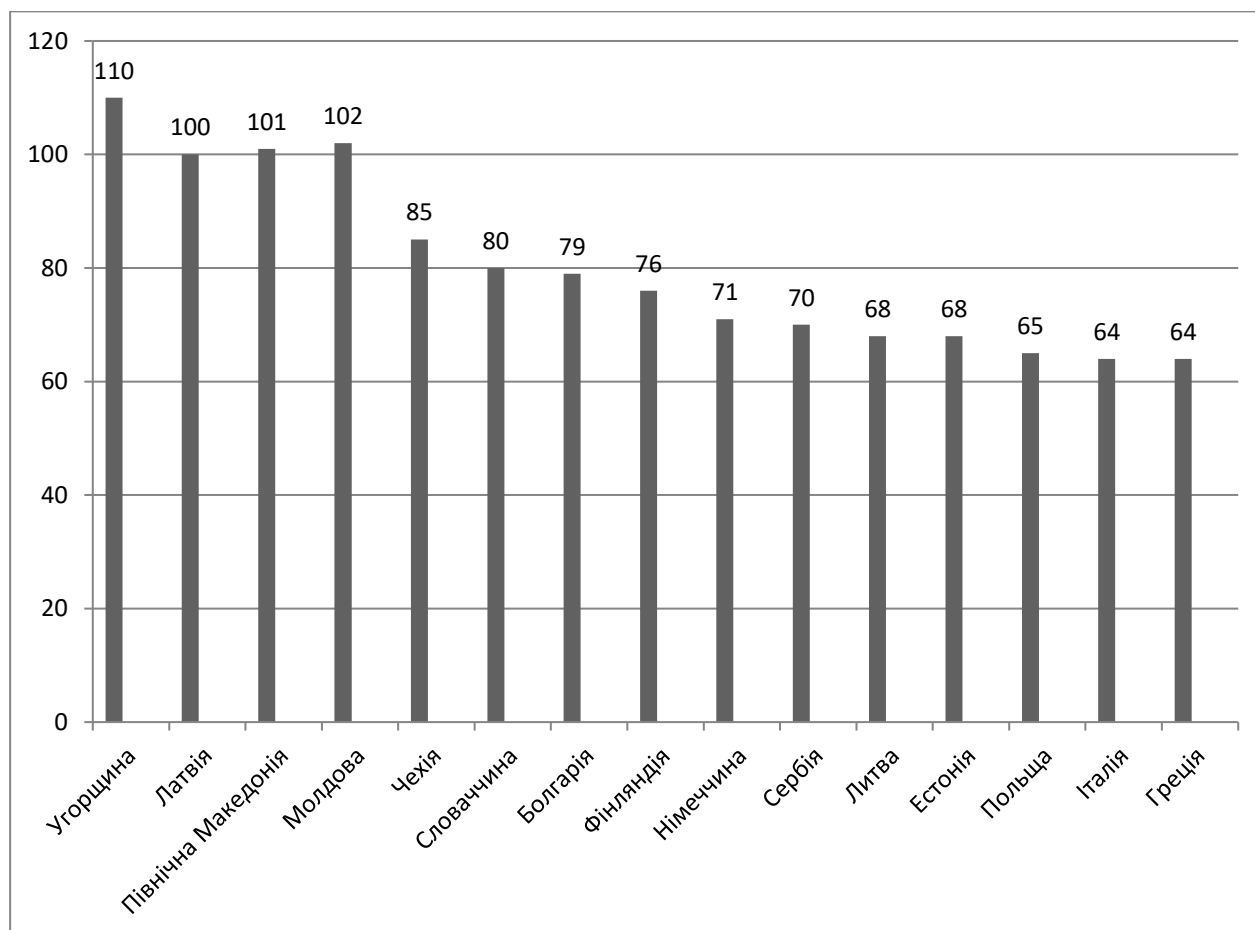

Рис. 2.4. Залежність Європи від російського газу, % [93]

Росія також залежить від Єврозони щодо свого експорту, близько 40% її сирової нафти та природного газу надходить до Єврозони. Незважаючи на те, що Росія з часом зможе перенаправити частину свого експорту газу та нафти на інші, це буде обмежено наявною інфраструктурою трубопроводів. Деякі ЕМДЕ значною мірою залежать від Росії та України щодо продовольства та добрив. На Росію та Україну припадає понад 75% імпорту пшениці в багатьох країнах, особливо в ЄЦА, МНА та СЮА (рис. 2.5).

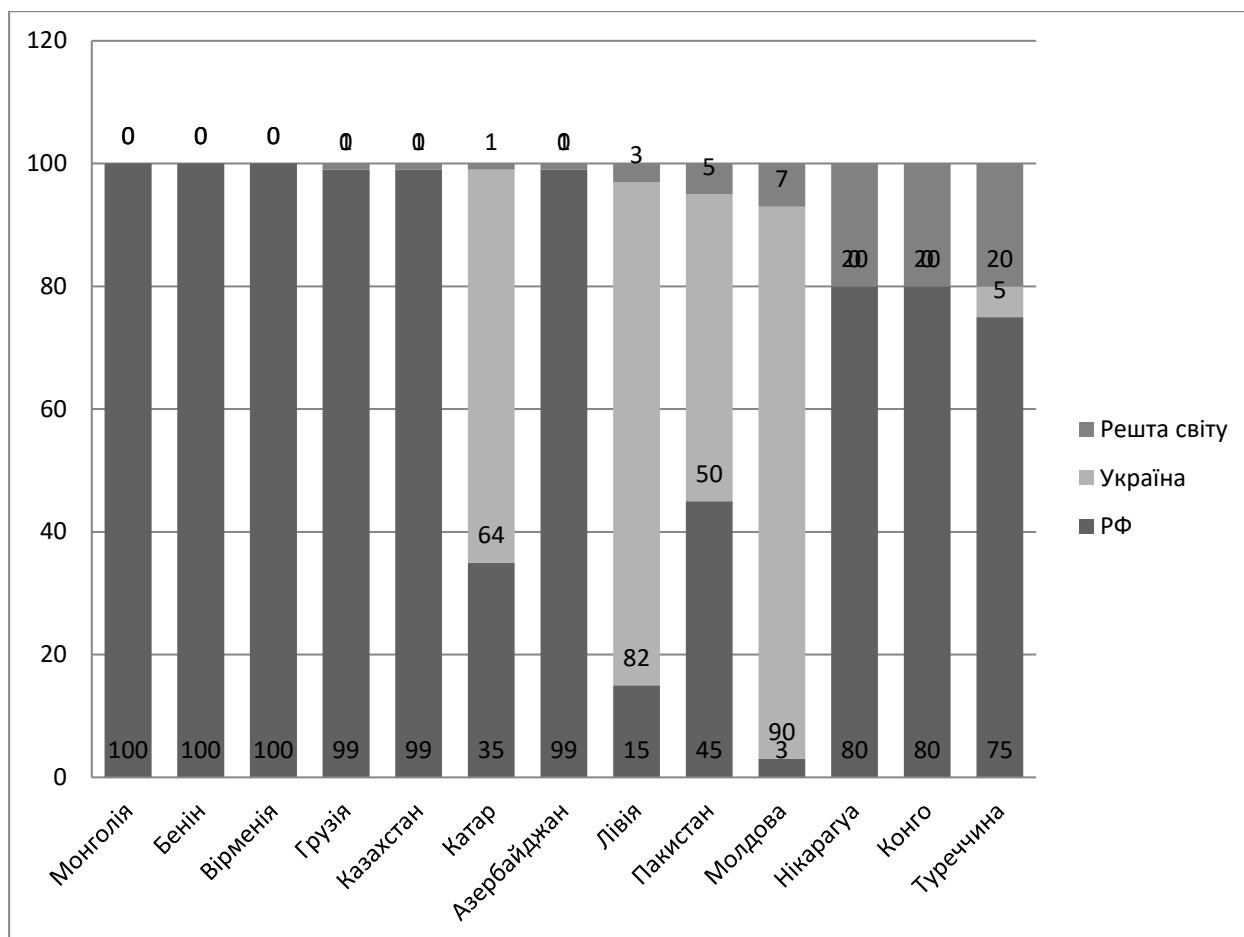

Рис. 2.5. Список країн за імпортом пшениці [93]

Подібним чином, для кукурудзяної та насінневої олії на Україну припадає значна частка імпорту деякі країни. За даними аналітичної компанії Fitch Solutions, вже більше 30 країнами було обмежено експорт зерна, цукру, круп і м'яса. У зв'язку з цим, суттєво відбудеться обмеження пропозиції на світовому ринку і пришвидшення зростання світових цін. Таким чином, чим вищими є ціни, тим більшою ймовірність того, що хвилю протекціонізму підхопить більша кількість країн. Відповідно, обмеження експорту є чи не єдиною можливістю зі стабілізації цін і вгамування суспільного невдоволення. Надалі ситуація може розгортатися за спіраллю. Оскільки, імпортери у очікуванні високих цін найімовірніше будуть купувати більше зерна до резервів, тож фермери можливо притримуватимуть товар у очікуванні зростання цін. Як підсумок розрив попиту і пропозиції щоразу ставатиме більшим і буде призводити до зросту цін.

Зазначимо, що розвинуті країни зможуть купувати навіть дороге продовольство, однак бідні держави можуть опинитися в скруті. Найбільше це стосується країн Африки і Близького Сходу, що є залежними від постачань із України і РФ. Одним з прикладів є Єгипет, якому щорічно треба імпортувати 21 млн. тонн пшениці для 102 млн. населення. Із них 86% надходило із РФ і України. Обмеження поставок пшениці суттєво відобразилось на її вартості, тож для єгиптян із початку війни тонна пшениці зросла із 274 дол. до 400 дол., однак до кінця 2022 р. країна переплатила 1,5 млрд. дол. [93].

Якщо Єгипет зможе знайти ресурси для подолання кризи, то такі країни, як Гана, Кенія, Мадагаскар, Ліван, Нігерія, Еритрея, Сомалі та Афганістан, можуть опинитися на межі голоду. Через брак коштів вони не зможуть забезпечити достатнє поповнення продовольчих запасів. Водночас навіть розвинені країни відчують наслідки, адже уразливі групи населення в цих державах можуть стати каталізатором політичної нестабільності.

Виробництво пшениці в Україні зосереджено на півдні та сході країни, де конфлікт найбільш інтенсивний, і очікується, що сезон весняної сівби інших ключових культур, таких як кукурудза, ячмінь і соняшник, буде частково зірвано. Логістика, пов'язана з транспортуванням врожаю, також залишається проблемою; близько 90% торгівлі зерном в Україні проходить через чорноморські порти, які зараз не працюють.

І навпаки, нетто-експортери сировини, особливо експортери енергії, можуть отримати вигоду в найближчій перспективі від вищих цін на сировину. Вплив, ймовірно, буде найбільшим у деяких країнах Організації експортерів нафти (ОПЕК) та інших експортерах енергоносіїв, особливо в Латинській Америці, де збільшаться експортні та фіскальні доходи, хоча деяка частина надходжень може бути обмежена попередньою діяльністю хеджування. Однак серед деяких експортерів неенергетичних товарів переваги вищих цін будуть зведені нанівець збільшенням витрат на енергію та добрива.

Війна порушила торгівлю, включно з глобальними транспортними маршрутами, і додала стресу до існуючих збоїв у постачанні. Взаємна заборона на

польоти між російським і європейським повітряним простором ризикує порушити глобальні повітряні вантажні перевезення, підштовхнувши глобальні транспортні витрати, оскільки зміна маршрутів відбувається на більш довгі та дорожчі маршрути, особливо між Європою та Східною Азією.

Повідомляється, що заборона повітряного простору вплинула на близько 20% глобальних авіавантажних перевезень. Крім того, судноплавні компанії, які становлять майже 50% світових контейнерних перевезень, оголосили про призупинення бронювання в Росії, що ускладнить експорт для російських компаній. Торгівля через Чорне море вже була перервана, кількість балкерних суден в українських портах скоротилася на 82% порівняно. Заходи в російські порти впали більш ніж на 20% [93].

Волатильність ринку акцій помітно зросла, особливо в Європі. Європейський індекс VSTOXX ненадовго перевищив 50 на початку березня і залишається надзвичайно високим. Волатильність акцій у Сполучених Штатах (за індексом VIX) також суттєво зросла протягом місяця після початку війни, хоча відтоді дещо знизилася. Світові ціни на акції різко впали на початку березня, але в основному відновилися.

Зазначимо, що до 24 лютого 2022 р. країна-агресор була одним із провідних експортерів енергоресурсів у світі. Однак після початку військової агресії проти України вона втратила свій основний ринок – Європу, куди надходило 75% газового та 55% нафтового експорту [25]. З огляду на суттєву залежність Європейського Союзу від імпорту викопних енергоносіїв, особливо природного газу, країна-агресор розраховувала, що це дозволить їй розколоти європейські країни та ускладнити їхню підтримку України. Ще у 2021 році почалося свідоме обмеження постачань російського природного газу до ЄС, попри існуючі довгострокові угоди між російськими постачальниками і європейськими споживачами.

Після 24 лютого 2022 року політика енергетичного шантажу значно посилилася, викликавши серйозну кризу на європейських енергетичних ринках. Наприклад, ціни на природний газ на голландському спотовому ринку TTF у серпні

2022 року перевищили 300 євро за МВт-год, порівняно з приблизно 20 євро за МВт-год у 2020 році. Це призвело до значного зростання цін на енергоносії для населення і бізнесу, що створило серйозні економічні та соціальні виклики для ЄС [4].

Багаторічне домінування Росії на ринку природного газу Європейського Союзу призвело не лише до кількісної переваги, але й до того, що ціноутворення на європейському ринку стало надмірно чутливим до російського фактора. У підсумку це спричинило те, що влітку 2022 року ціни на природний газ у ЄС були в сім разів вищими, ніж у Сполучених Штатах [22]. Попри значні виклики, які створила енергетична криза, країни Європейського Союзу зберегли єдність і рішуче підтримали Україну, зокрема в енергетичній сфері. У травні 2022 року було запущено програму REPowerEU, яка передбачає повне позбавлення Європи від залежності від російських енергоресурсів до 2030 року [4].

Серед конкретних кроків, ухвалених у рамках цієї стратегії, варто зазначити рішення Європейської комісії щодо запровадження ембарго на російське вугілля з серпня 2022 року і на російську нафту з грудня того ж року. ЄС заборонив імпорт нафти, що транспортується танкерами, і разом з країнами G7 встановив граничну ціну на рівні 60 доларів за барель. Ця цінова «стеля» покликана не зупинити постачання російської нафти, а обмежити дохід країни-агресора, що дозволить убезпечити світові ринки від різких стрибків цін та водночас позбавити Росію ресурсів для фінансування війни.

Схожа ситуація склалася і на ринку природного газу. Після тривалих переговорів держави ЄС досягли домовленості про обмеження цін на газ на рівні 180 євро за мегават-годину. Це рішення набуло чинності з 1 лютого 2023 року, а механізм запровадження цінового обмеження діє з 15 лютого. Він активується, якщо ціни на голландському хабі Title Transfer Facility (TTF) перевищать зазначену межу протягом трьох днів поспіль [22].

Країни Європейського Союзу змогли компенсувати втрату російського природного газу, зокрема, за рахунок постачання зрідженого природного газу (ЗПГ), який після зрідження стає легшим для транспортування. Після доставки ЗПГ

знову перетворюють на газоподібний стан, що дозволяє його використання на місці. Як наслідок, ціни на природний газ на європейських ринках повернулися до рівня лютого 2022 року, коли почалося російське вторгнення в Україну, а ціни на нафту повернулися до показників січня 2022 року. Однак, незважаючи на цей прогрес, енергоносії залишаються дорогими, і в 2023 році ЄС ухвалив рішення спільно закупити 15% запасів природного газу та встановити обмеження цін, щоб запобігти спекуляціям на ринку [4].

Під час війни Європейський Союз здійснив низку важливих кроків для протидії російському енергетичному тиску. Це включало заборону імпорту російського вугілля, введення ембарго на нафту, обмеження ціни на російську нафту на рівні 60 доларів за барель, стабілізацію газопостачання, планування спільних закупівель газу, а також розбудову нових терміналів для прийому зрідженого природного газу. Важливим також було запровадження заборони на морський імпорт російської нафти, залишаючи лише трубопровідні поставки. Завдяки цим заходам, у березні 2023 року країни ЄС закупили лише 1,4 мільйона тонн російських нафтопродуктів, що становить зниження на 90% у порівнянні з середньомісячним показником 2019-2022 років. Хоча повного припинення імпорту російської нафти досягнуто не було через винятки із санкцій, досягнутий прогрес став важливим успіхом ЄС у боротьбі з енергетичним шантажем [40].

Російська військова агресія проти України спричинила негативний вплив не тільки на енергетичні ринки ЄС, але й на світову енергетику в цілому. У відповідь на це країни G7 запровадили механізм обмеження цін на російську нафту (price cap), забороняючи надавати морські послуги, пов'язані з транспортуванням російської нафти, якщо її ціна перевищує встановлену «стелю». Метою цього механізму є скорочення доходів Росії від експорту енергоресурсів, при цьому гарантувавши стабільне постачання нафти на світовий ринок, щоб уникнути дефіциту палива та різкого зростання цін.

Крім цього, провідні країни світу ведуть роботу щодо обмеження діяльності російської атомної галузі. Велика Британія, США, Франція, Японія та Канада вже створюють альянс для витіснення Росії зі світового ринку атомної енергетики,

враховуючи її важливу роль у фінансуванні державного бюджету агресора і вплив на інші країни через залежність від атомних проектів. ЄС також розглядає можливість введення санкцій щодо корпорації «росатом» [44].

У США відповіддю на енергетичну кризу став Закон про зниження інфляції (IRA), який орієнтований на екологічні технології через державні субсидії для компаній. Ця політика відрізняється від європейської, оскільки не передбачає встановлення граничних цін на енергоносії, а спрямована на прискорення енергетичного переходу [4].

Китай, зважаючи на свою залежність від імпортованих енергоресурсів (більше 70% нафти імпортується), активно інвестує у видобуток нафти, зокрема в глибоководне буріння, щоб зменшити свою залежність, включаючи постачання з Росії. China National Offshore Oil Corp, одна з найбільших нафтових компаній у країні, зосереджена на розвитку технологій для глибоководного буріння, що допоможе задовольнити зростаючі потреби внутрішнього ринку [27].

Таким чином, відмова Європи від російського вугілля, нафтове ембарго та обмеження на постачання природного газу призвели до фундаментальних змін у глобальній енергетичній системі. Експорт викопного палива з Росії, як і його вплив на світову енергетику, вже ніколи не досягне рівня 2021 року. Хоча ЄС змушений був тимчасово повернути до використання вугільні станції, це не зупинило, а навпаки прискорило перехід до «зеленої енергетики». Міжнародне енергетичне агентство (ІЕА) підкреслює, що війна Росії проти України кардинально змінила енергетичну карту світу, знищивши статус Росії як енергетичного лідера. Вона також пришвидшила завершення «золотого віку» природного газу, який ще у 2011 р. вважався перспективним. Тепер основні потреби у енергії будуть задовольнятися за допомогою відновлюваних джерел, таких як вітряна і сонячна енергетика. Прогнози ІЕА мають ключове значення для енергетичної політики багатьох провідних країн Заходу, які активно рухаються в напрямку енергетичного переходу [25].

Отже, вторгнення Росії в Україну докорінно змінило глобалізацію, яка існувала в останні десятиліття. Світ починає дедалі більше розділятися на

регіональні блоки, де держави прагнутимуть захищати свої інтереси, насамперед економічні, через впровадження торговельних бар'єрів. Це змусить багато країн зосередитися на власному виробництві, що знизить рівень конкуренції і матиме особливо серйозні наслідки для економік, що розвиваються. У результаті відбудуться значні зміни в русі капіталу, ланцюгах постачання та структурах енергетичних ринків, що вплине на ринки сировини та ціноутворення. Наслідки війни Росії проти України вже суттєво вплинули на глобальний порядок, і вказують на важливість глобальної мережі безпеки та регіональних механізмів для буферизації економік. Хоча багато наслідків можуть залишатися неочевидними протягом тривалого часу, вже зараз видно, що війна, а разом із нею і різке зростання цін на ключові товари, створюють серйозні виклики для політиків у низці країн. Це ускладнює пошук балансу між контролем інфляції та стимулюванням економічного відновлення після пандемії.

РОЗДІЛ 3

РЕАКЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ НА ПОЧАТОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ

3.1. Дії та реакції міжнародних організацій (ООН, ЄС, НАТО)

З початку бойових дій на території України у березні 2014 р., наша держава звернулася до ООН з проханням направити Моніторингову місію з прав людини, яка фіксує наслідки російської агресії [32]. З квітня 2014 р. організації системи ООН щороку втілюють плани гуманітарного реагування на кризові ситуації в Україні. 27 березня 2014 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила Резолюцію «Територіальна цілісність України», яка стала першою офіційною та важливою реакцією міжнародного співтовариства на збройний конфлікт, розв'язаний Російською Федерацією проти України [67].

Генеральна Асамблея ООН визнала псевдореферендум щодо статусу Криму незаконним, підтвердила суверенітет, політичну незалежність та територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Це рішення стало рішучим протестом проти зухвалого порушення Москвою основних принципів та норм міжнародного права. Незважаючи на засудження міжнародною спільнотою спроби анексії, Кремль не лише не припинив окупацію Криму, а й загострив ситуацію, розпочавши агресивну політику щодо його населення.

Росія впровадила систематичні політичні репресії, обшуки без підстав, затримання й арешти опозиції, витіснення незалежних медіа та намагалася знищити культуру українців і кримських татар. Жителі Криму зазнають релігійної дискримінації, яка стала щоденною реальністю окупованого півострова. Крім того, Кремль для закріплення свого контролю грубо порушує норми міжнародного права, переселяючи на півострів лояльне російське населення, змінюючи демографічний склад, організовуючи незаконні вибори та проводячи військову мобілізацію. Російська мілітаризація перетворила Крим на військову базу, яка становить загрозу безпеці в регіоні.

20 червня 2014 р. Управління Верховного комісара ООН з прав людини констатувало погіршення ситуації з правами людини в східних регіонах України, а впровадження російського законодавства в Криму – як таке, що обмежує права і свободи його населення. Усі порушення були зафіксовані в «Доповіді про ситуацію з дотримання прав людини в Україні 15 червня 2014 р.» [Office of the United]. У доповіді підкреслюється, що глибинні причини кризи спочатку полягали в систематичних та структурованих обмеженнях прав людини, а також у поширеній корупції. Вихід із кризи можливий лише за умови належного контролю за владою та дипломатичного примирення між сторонами конфлікту [23].

Після нападу Росії на Україну 24 лютого 2022 р., Організація Об'єднаних Націй швидко розгорнула операції з надання допомоги постраждалим від агресії. Незважаючи на ризики та логістичні складнощі, агентства ООН та місцеві партнери змогли оперативного перемістити персонал і забезпечити присутність у всіх регіонах України, що стало однією з найшвидших операцій з розширення в історії організації. Оскільки втрати серед цивільного населення зростали, зокрема в таких гарячих точках, як Маріуполь, ООН разом з Міжнародним комітетом Червоного Хреста організували гуманітарні коридори для евакуації цивільних [61]. У грудні 2022 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію щодо ситуації з правами людини в окупованому Криму та Севастополі, ще раз підтверджуючи засудження міжнародною спільнотою дій Росії [29].

Держави-члени ООН майже одностайно підтримали суверенітет та територіальну цілісність України в її міжнародно визнаних кордонах. Підтримка цих резолюцій є найвищою з 2016 р., коли Україна вперше винесла на розгляд Генеральної Асамблеї ООН питання порушень прав людини в окупованому Криму. Посилаючись на резолюцію ГА ООН 68/262 «Територіальна цілісність України» від 28 березня 2014 року, Генеральна Асамблея підтвердила, що Крим та інші тимчасово окуповані Росією території залишаються невід'ємною частиною України [36].

У резолюції засуджуються порушення прав людини окупаційною владою РФ, зокрема репресії щодо кримських татар, українців та інших етнічних і

релігійних груп. Також вона закликає забезпечити доступ міжнародних правозахисних моніторингових місій до окупованих територій. Хоча ці резолюції мають значну політичну вагу, на жаль, вони не є юридично обов'язковими. Проте 2 березня 2022 року, через тиждень після повномасштабного вторгнення РФ, 141 держава-член ООН проголосувала за резолюцію, яка засуджує вторгнення та закликає Москву вивести свої війська з території України [13].

Через кілька тижнів після вторгнення Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію, яка критикувала Росію за створення важкої гуманітарної кризи в Україні. У квітні 2022 р. Росію було виключено з Ради ООН з прав людини як наслідок її агресивних дій. У жовтні 2022 р. 143 держави проголосували за резолюцію, яка засуджувала спроби незаконної анексії Росією чотирьох частково окупованих регіонів України та закликала всі країни не визнавати цей крок [60].

Хоча Рада Безпеки ООН неодноразово збиралася для обговорення ситуації в Україні, конкретного рішення ухвалено не було, оскільки робота цього органу фактично паралізована через право вето Росії, яка є його постійним членом. Україна активно намагається виключити Росію з Ради Безпеки та Організації Об'єднаних Націй загалом. 28 лютого 2024 р. Управління Верховного комісара ООН з прав людини опублікувало зведений звіт Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ), який документує систематичні порушення прав людини в Криму за десять років російської окупації [16].

У доповіді зазначено, що Російська Федерація вживає заходів для обмеження основоположних свобод, зокрема щодо кримськотатарських лідерів і осіб, які висловлюють незгоду з окупацією Криму чи політикою Росії. Одним із прикладів є заборона на повернення кримських татар, які змушені були покинути півострів після анексії. Водночас Росія активно переміщує своїх громадян до Криму, що суттєво змінює демографічний склад регіону, як констатовано у звіті. Також у доповіді йдеться про те, що Моніторингова місія ООН продовжить свою роботу на тимчасово окупованих територіях України, включаючи Донецьку, Херсонську, Луганську, Запорізьку області та Крим [33].

Від самого початку вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 р., Москва використовує своє право вето як постійний член Ради Безпеки ООН, щоб блокувати будь-які спроби міжнародної спільноти зупинити війну або притягнути її до відповідальності. Така ситуація значно ускладнила зусилля ООН щодо врегулювання конфлікту, змушуючи її лідерів зосередитися на дипломатичних зусиллях, тоді як Генеральна Асамблея ООН ухвалює резолюції з переважно символічним значенням, які засуджують агресію Росії.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну привернуло увагу до ролі Росії в ООН, зокрема до проблематики її статусу як держави-члена. Виникли питання, чому Росію не виключили за агресію проти України, як це сталося з Радянським Союзом, який був виключений з Ліги Націй після вторгнення до Фінляндії у 1939 р. Також виникають правові сумніви щодо членства Російської Федерації в ООН. Після розпаду СРСР у 1991 р. Росія автоматично зайняла місце Радянського Союзу в ООН, не проходячи через формальні процедури подачі заявки на членство, які передбачені Статутом ООН. Це контрастує з прикладом Чехословаччини, коли після її розпаду Чехія та Словаччина офіційно подали заявки на членство в ООН, або з державами, які утворилися на місці колишньої Югославії.

У Статуті ООН чітко встановлено вимоги для членства в організації, зокрема обов'язкове «прийняття зобов'язань, що містяться в цьому Статуті». Одним з основних принципів є утримання від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності та політичної незалежності інших держав. Росія, здійснивши вторгнення в Україну та спроби незаконної анексії українських територій, порушила цей принцип, що ставить її в протиріччя зі зобов'язаннями, передбаченими Статутом ООН. Крім цього, питання щодо членства Росії в ООН виникає через відсутність формальної заявки на вступ після розпаду СРСР. У 1991 р., після припинення існування Радянського Союзу, Росія автоматично зайняла місце в ООН, яке належало СРСР, без проходження належної процедури подачі заявки, як це було з іншими країнами, наприклад, Чехією і Словаччиною після розпаду Чехословаччини [83]. Таким чином, Росія не лише не подала офіційної заяви на членство, але й своїми діями в Україні суперечить основним зобов'язанням

Статуту ООН. Це піднімає питання про її правомірність як члена ООН, а також про її продовження участі як одного з п'яти постійних членів Ради Безпеки, що має значний вплив на міжнародну безпеку.

ООН, попри свою основну мету – підтримання миру та безпеки – стикається з обмеженнями у своїй діяльності через структуру Ради Безпеки, де Росія, як постійний член, має право вето. Це ускладнює ухвалення будь-яких рішень, які могли б стати вирішальними для припинення агресії або притягнення агресора до відповідальності. Російсько-українська війна виявила слабкість ООН в аспекті забезпечення територіальної цілісності держав, зокрема коли один з постійних членів організації є агресором.

Критика щодо бездіяльності ООН у випадку війни в Україні зростає, оскільки організація здебільшого фокусується на гуманітарній допомозі постраждалим, що, хоч і є важливим, не вирішує головної проблеми – припинення війни. Важливим аспектом є те, що нинішня бездіяльність в умовах збройної агресії Росії ставить під загрозу принципи, які ООН зобов'язалася захищати, – суверенітет і територіальну цілісність країн-членів.

Багато експертів вважають, що ООН має активізувати свої дії й ухвалювати рішучі кроки, включно з позбавленням Росії права голосу або навіть виключенням її з організації. Це створило б умови для ухвалення реальних заходів проти Москви, сприяючи стримуванню її подальших агресивних дій. Крім того, загроза ескалації конфлікту за межі України є реальною, що ставить під загрозу глобальну безпеку. Отже, ООН повинна вжити ефективніших заходів для припинення війни, щоб не лише підтримувати мир, а й запобігати поширенню війни на інші регіони.

Європейський Союз з перших днів російської агресії в Україні активно залучився до реагування на «українську кризу». Вже в 2014 р., після анексії Криму, Рада Міністрів ЄС рішуче засудила дії Москви, вимагаючи негайного виводу військових сил з півострова. Це призвело до прийняття ряду важливих рішень, включаючи призупинення переговорів з Росією щодо лібералізації режиму [42]. Одним із ключових кроків стало визнання ЄС незаконним проведення референдуму в Криму, який не відповідав міжнародним нормам і стандартам.

Лідери європейських країн домовилися про запровадження санкцій проти осіб, причетних до окупації Криму, з метою притягнення їх до відповідальності та створення тиску на Росію.

В 2014 р. ЄС також розглядав можливість запровадження більш серйозних економічних обмежень, але рішення про їх впровадження було відкладене до моменту погіршення ситуації в Україні. З часом, у відповідь на подальшу ескалацію конфлікту, Європейський Союз запровадив ряд економічних та фінансових санкцій, які стосувалися ключових секторів російської економіки, зокрема енергетики, фінансів та оборонної промисловості.

Російська агресія, яка продовжувала розширюватися на східні території України, дійсно змусила Європейський Союз активізувати свою участь у процесах врегулювання конфлікту. У травні 2014 р. Женевський переговорний формат був змінений на Нормандський формат, до якого входили лише дві країни ЄС – Франція та Німеччина, а також Україна і Росія. На цьому етапі Європейський Союз передав ініціативу розв'язання кризи ключовим державам-членам Союзу, що стало традиційною практикою у врегулюванні конфліктів. Попри це, ЄС зберіг ключові напрями своєї зовнішньої політики, зокрема дипломатичну підтримку України, надання фінансової допомоги та запровадження обмежувальних заходів щодо Росії. Одним із важливих кроків у реалізації політичної підтримки було підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також угоди про зону вільної торгівлі у червні 2014 р. [55].

Політико-дипломатичні зусилля з врегулювання конфлікту в 2014-2015 рр. були зосереджені в руках Франції та Німеччини, які стали ключовими гравцями в Нормандському форматі. Активні дії цих європейських держав дозволили призупинити активні бойові дії та стримати просування російських військ на сході України. У вересні 2014 р. було підписано «Мінські протоколи», які ставили за мету вирішення конфлікту шляхом політичного компромісу та забезпечення стабільності в регіоні.

Проте ситуація залишалася напруженою, і вже в січні 2015 р. новий спалах бойових дій піддав сумніву ефективність досягнутого перемир'я. Німецька

канцлерка Ангела Меркель намагалася знову вирішити питання дипломатичним шляхом, активно залучаючи міжнародні інституції до переговорного процесу. Однак вона висловилася про те, що не вірить у можливість перемоги України над Росією. А. Меркель зазначила, що важко уявити ситуацію, в якій покращене озброєння української армії може призвести до суттєвої зміни на полі бою і до перемоги над значно більш потужними російськими збройними силами. Ці заяви підкреслювали скептицизм щодо можливості військового вирішення конфлікту та вказували на важливість дипломатичних зусиль для досягнення стабільного миру [80].

З 2014 р. ЄС активно підтримує Україну через надання фінансової та гуманітарної допомоги, особливо в умовах російської агресії. У той час як рішення про постачання летальної зброї не було прийнято, ЄС став найбільшим донором для України, а сама Україна отримала статус найбільшого реципієнта макрофінансової допомоги з боку ЄС серед країн, які не є членами Союзу. Середньорічна фінансова допомога з боку ЄС становить понад 710 мільйонів доларів США (близько 650 мільйонів євро), що свідчить про систематичну підтримку країни. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) також вніс значний вклад, виділивши з 2014 по 2017 рік близько 3,8 мільярдів доларів США (3,5 мільярда євро). Більша частина цієї допомоги надавалася у формі інвестицій та позик, що підтверджує прагнення ЄС підтримати економічний розвиток України [75]. Від початку російської збройної агресії ЄС надав Україні загалом економічну, гуманітарну та військову підтримку на суму понад 88 мільярдів євро. Ця підтримка включає не лише фінансові ресурси, а й різноманітні програми, спрямовані на відновлення інфраструктури, соціальну допомогу, а також підвищення обороноздатності країни в умовах загрози [38].

Дипломатичні зусилля щодо врегулювання конфлікту в Україні не дали очікуваних результатів, і повномасштабне вторгнення Росії в 2022 р. підкреслило необхідність більш рішучих дій з боку світової спільноти. Після початку війни, 24 лютого 2022 р., Європейський Союз провів екстрений саміт, на якому традиційно

засудив дії Росії, закликав до виведення військ та обіцяв надати фінансово-економічну підтримку Україні, а також запровадити санкції проти агресора [65].

Однак, всупереч рішучим заявам, в ЄС панувала недовіра щодо здатності України витримати тиск з боку Росії. У цей критичний момент українські дипломати зробили важливий крок, подаючи 28 лютого 2022 р. заявку на вступ до Європейського Союзу. Це рішення стало викликом для Брюсселя, адже відмова Україні в статусі кандидата могла б бути сприйнята як «здача» країни Російській Федерації. 1 березня 2022 р. Європейський парламент рекомендував надати Україні статус кандидата на вступ, а вже 11 березня 2022 р., після п'ятигодинних обговорень на позачерговому засіданні Європейської Ради, лідери європейських країн погодилися розпочати процес євроінтеграції України [85].

У червні 2022 р. Україна отримала статус офіційного кандидата на вступ до Європейського Союзу, що стало важливим кроком на шляху до євроінтеграції. Цей статус відкрив нові можливості для співпраці та підтримки з боку ЄС. У грудні 2023 р. ЄС ухвалив рішення про початок переговорів з Україною за умови виконання рекомендацій, отриманих від Єврокомісії у 2022 р. Україна сподівається розпочати ці переговори з першою конференцією у червні 2024 р. Одним із важливих елементів економічної підтримки стало рішення ЄС про тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною, що включало скасування мит на український експорт на один рік. Ця ініціатива була продовжена ще двічі, і "транспортний безвіз" діятиме до червня 2025 р. [56].

З березня 2022 р. ЄС також почав виділяти Україні кошти на придбання зброї в межах Європейського інструменту підтримки миру [9]. Багато держав-членів ЄС надали військову допомогу без компенсації з боку ЄС. Під час свого візиту до України президент Європейської Ради Ш. Мішель оголосив про колективне рішення ЄС закуповувати важкі озброєння для безоплатної передачі Києву. Він зазначив, що принципова згода на постачання зброї для України була досягнута ще у лютому 2022 р., незважаючи на початкову невпевненість щодо успіху переговорів. Протягом двох місяців ЄС виділив 1,5 мільярда євро для безповоротної закупівлі озброєнь для Збройних Сил України через інструмент

European Peace Facility. Ця допомога доповнює підтримку, яку надають багато країн-членів ЄС на двосторонньому рівні [66].

Окрім політико-дипломатичної та економічної підтримки, важливим засобом протидії збройній агресії Росії в Україні стала санкційна політика ЄС, яка почала впроваджуватися ще з 2014 р. Спочатку санкційні обмеження були введені проти кримських колаборантів та росіян, які були причетні до окупації Криму. Ці обмеження мали на меті стримування подальшої агресії та підтримку суверенітету України. Список осіб, що потрапили під європейські санкції, постійно розширюється і наразі налічує понад 1200 фізичних осіб. До цього списку входять політики, військові, бізнесмени та інші особи, які активно сприяють агресивній політиці Кремля.

Санкції включають заборони на в'їзд до країн ЄС, заморожування активів та фінансові обмеження. Крім фізичних осіб, санкції також охоплюють компанії, які підтримують або фінансують російську агресію, а також сектори, які є критично важливими для російської економіки, такі як енергетика, фінанси та оборона. Європейський Союз регулярно переглядає та оновлює санкційний список, адаптуючи його до змінюваної ситуації в Україні та на міжнародній арені [45; 84].

З 2014 до 2021 р. Європейський Союз продовжував розширювати та пролонгувати списки санкцій проти Росії. Більшість з цих обмежень стосувалася кримських, донецьких та луганських сепаратистів, а також російських політиків, чиновників і силовиків, які діяли на тимчасово окупованих територіях і у підприємствах, пов'язаних з ними. Однак, незважаючи на запроваджені санкції, російська економіка, на мою думку, не зазнала значних втрат, оскільки російська влада та бізнес навчилися обходити обмеження різними способами.

Нові санкції ЄС були введені після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р., включаючи персональні санкції проти ключових осіб Росії, таких як президент В. Путін, прем'єр-міністр М. Мішустин, міністр зовнішніх справ С. Лавров і міністр оборони С. Шойгу. Під обмеження також потрапили державні інституції, такі як Міністерство оборони, Служба зовнішньої розвідки та Адміністрація президента.

Секторальні санкції значно розширилися, охопивши російський військовопромисловий комплекс, транспорт і енергетику. ЄС запровадив нові заборони та посилив контроль за постачанням товарів подвійного призначення до Росії, заборонив експорт комп'ютерів і високотехнологічних напівпровідників. Фінансові санкції тепер не лише включали заборону на кредитування, а й намагалися відключити ключові російські банки від системи платежів SWIFT, що ускладнило функціонування фінансової системи та бізнесу в Росії. Активи Центробанку Російської Федерації також були заморожені. Крім того, Європейський Союз закритий свій повітряний простір для російських літаків, а морські порти для російських суден. Були заборонені продаж і передача в лізинг літаків до Росії, а також їх ремонт і обслуговування.

Санкції також поширюються на російські інформаційні ресурси. Поступово зупиняється мовлення російських пропагандистських каналів, таких як Russia Today і Sputnik, а також інших впливових ЗМІ. Усі відповідні ліцензії, дозволи та домовленості щодо розповсюдження контенту через різні медіа-платформи були припинені, що стосується також трансляцій у країни, що не входять до ЄС. Додатково, заборонена реклама продукції або послуг у санкційних медіа [46].

Суперечки та дискусії в Європейському Союзі справді зосереджені навколо впровадження енергетичного ембарго проти Росії, оскільки російська частка на енергетичному ринку є значною. Відмова європейських держав від російських енергоресурсів могла б суттєво зменшити прибутки агресора, необхідні для продовження війни. Проте це питання є вкрай чутливим, оскільки країни ЄС повинні швидко знайти альтернативи російським енергоносіям, аби уникнути соціально-економічної кризи [18].

Отже, через різні форми політичної, фінансової та технічної підтримки ЄС відіграє вирішальну роль у допомозі Україні протистояти російській агресії. Європейський Союз також допомагає підвищити обізнаність про виклики, з якими стикається Україна, мобілізувати міжнародну підтримку та сприяти діалогу і співпраці у вирішенні конфлікту, що триває на території країни.

Після закінчення холодної війни та розпаду Радянського Союзу НАТО дійсно намагалася встановити партнерство з Росією, зокрема через Раду НАТО-Росія (РНР), яка слугувала консультаційним форумом для обговорення питань безпеки та розвитку співпраці. Проте з агресивними діями Росії проти України, зокрема незаконною анексією Криму, співробітництво було призупинене у квітні 2014 року, хоча політичні та військові канали залишилися відкритими. Відносини між НАТО та Росією переживають найскладніший період з часів холодної війни [12].

У 2014 р. Україна отримала значну підтримку від НАТО у різних сферах. Альянс підтвердив право України на захист своїх територій і засудив дії Росії. Після анексії Криму держави-члени НАТО вирішили призупинити цивільне та військове співробітництво з Росією, орієнтуючи свою допомогу на підтримку та вдосконалення українських військових сил. З моменту початку бойових дій в Україні НАТО закликала Росію припинити військові дії та забезпечити безперешкодний доступ до українських портів, гарантуючи свободу судноплавства. Дії Росії, такі як невинуватене застосування військової сили проти українських суден у 2018 р., викликали осуд з боку країн НАТО. Зокрема, будівництво Росією мосту через Керченську протоку у 2019 р. також було розцінено як порушення суверенітету та територіальної цілісності України [12].

На саміті НАТО у Варшаві в 2016 р. відбувся важливий крок у зміцненні відносин між Альянсом і Україною через інтеграцію заходів підтримки України в Комплексний пакет допомоги (КПД). Цей пакет спрямований на підтримку України в забезпеченні власної безпеки та впровадженні широкомасштабних реформ відповідно до стандартів НАТО, євроатлантичних принципів і найкращих практик [37]. У червні 2017 р. український парламент ухвалив закон, який відновив членство в НАТО та Європейському Союзі як стратегічну мету зовнішньої та безпекової політики. Цей курс було закріплено у 2019 р. через відповідну поправку до Конституції України, що засвідчує прагнення країни до інтеграції в європейські структури [11].

У рамках КПД НАТО вже протягом багатьох років допомагає Україні трансформувати сектор безпеки та оборони, надаючи стратегічні консультації

через Представництво НАТО в Україні. Це об'єднує під одним дахом НІСД (Національний інститут стратегічних досліджень) та Офіс зв'язку НАТО. Практична підтримка реалізується через різноманітні програми та ініціативи з розбудови, що включають підготовку військовослужбовців, вдосконалення управлінських структур та розвиток спроможностей для протидії гібридним загрозам [76]. У 2020 р. Президент України Володимир Зеленський дійсно затвердив оновлену Стратегію національної безпеки України, яка підкреслює важливість інтеграції країни в західні структури, зокрема Європейський Союз і НАТО [48].

З лютого 2022 р., після початку повномасштабної агресії Росії проти України, НАТО реалізувало ряд ініціатив у рамках Цільового фонду Комплексної програми допомоги Україні. Держави-члени НАТО також суттєво збільшили двосторонню підтримку, надаючи більше зброї та техніки для ЗСУ. Крім того, Альянс організовує навчання для українського військового персоналу, щоб забезпечити Україні можливість реалізації свого права на самооборону відповідно до Статуту ООН [10].

У вересні 2022 р., через активні спроби Росії анексувати українські території, Україна знову висловила прохання про вступ до НАТО. Це прохання отримало підтримку під час саміту НАТО у Вільнюсі в червні 2023 р., де члени Альянсу визнали підвищений рівень оперативної сумісності України з НАТО і значні досягнення у реалізації реформ. Вони вирішили, що Україні не потрібен План дій щодо членства, що стало важливим кроком до повної євроатлантичної інтеграції [43]. На саміті НАТО у Вільнюсі було прийнято рішення про продовження підтримки України та контроль за виконанням умов, необхідних для отримання запрошення на вступ до Альянсу. Альянс активно залучений до воєнно-політичного діалогу з Україною, що допомагає у реформуванні сектору безпеки та оборони.

У боротьбі проти російської агресії Україна не отримала повноцінної військової допомоги від НАТО, оскільки країна не є членом Альянсу. Це обмежує можливість Альянсу брати участь у військових діях, щоб уникнути прямого

конфлікту між НАТО та Росією, що може загрожувати глобальній безпеці. Москва могла б використати військове втручання НАТО як виправдання своїх агресивних дій проти України, що додатково ускладнило б міжнародну ситуацію. Тому Альянс вважає важливим підтримувати Україну в рамках мирних ініціатив та реформ, забезпечуючи при цьому безпеку в регіоні, не провокуючи ескалації конфлікту [35].

Альянс зосереджує свої зусилля на підвищенні обороноздатності українських збройних сил через різноманітні програми навчання та підготовки. Поряд із цим, НАТО проявляє обережність у своїх діях, щоб уникнути прямого військового протистояння з Росією, оскільки це може призвести до ескалації конфлікту на глобальному рівні. Проте, співпраця з НАТО залишається пріоритетом для України, оскільки країна прагне стати повноправним членом Альянсу.

Таким чином, держави-члени НАТО не лише надають військову підтримку, а й сприяють реформам в Україні, що допомагає їй стати більш стабільною і безпечною. Альянс також визнає потенціал України для вступу до НАТО в майбутньому, підкреслюючи зобов'язання Альянсу підтримувати українську незалежність та територіальну цілісність.

Отже, аналіз дій і реакцій міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС та НАТО, на агресію Росії проти України, зокрема після 2014 року, демонструє складність і багатогранність міжнародних відносин у контексті безпеки. Однак, реальні дії ООН були обмежені через геополітичні розбіжності та вето Росії в Раді Безпеки. Позиція ЄС чітко підкреслює прагнення до стабільності в регіоні та відновлення територіальної цілісності України. НАТО, в свою чергу, швидко адаптувала свої стратегії в контексті нових загроз, зокрема через інтеграцію України в свої оборонні структури.

3.2. Роль Сполучених Штатів, Китаю та інших ключових гравців у вирішенні конфлікту

Вирішення російсько-українського конфлікту є складним і багатогранним процесом, у якому важливу роль відіграють не лише безпосередні учасники війни, а й зовнішні гравці, зокрема Китай. Офіційний візит экс-міністра закордонних

справ України Д. Кулеби до Китаю 23–26 липня 2023 р. став знаковим моментом у цій динаміці, оскільки він став першим візитом високопосадовця України до Китаю після початку повномасштабного вторгнення Росії. Під час візиту Пекін підтвердив свою підтримку територіальної цілісності України та заявив, що не постачає військову техніку Росії, однак ці запевнення викликали сумніви у міжнародній спільноті.

Китай вважає себе нейтральним гравцем у конфлікті, однак факти свідчать про протилежне. Як зазначає Р. Брукс з Інституту Брукінгса, Китай є найбільшим постачальником підтримки для Росії, і без його допомоги Москва не змогла б продовжувати війну. Незважаючи на заяви про нейтралітет, фактична підтримка Китаю включає економічну співпрацю та військові постачання, що дозволяє Росії витримувати тягар війни [73].

Крім того, китайська політика, спрямована на підтримку Росії, підриває можливі миротворчі ініціативи України. Відмова Китаю від участі в мирному саміті в Швейцарії та продовження торгівлі з Росією свідчать про його стратегічні інтереси, які не завжди збігаються з миром в Україні. Західні експерти підкреслюють, що Китай, по суті, намагається дотримуватись балансування між підтримкою Росії та бажанням зберегти добрі відносини з Європою, що ставить під загрозу стабільність у регіоні. Ситуація ускладнюється і з огляду на інші ключові гравці, такі як Іран, який також підтримує Росію. Після невдалих спроб досягти швидкої перемоги в Україні, Росія звернулася до Ірану за допомогою у постачанні безпілотників, що свідчить про ескалацію конфлікту та зростаючу залежність Кремля від зовнішніх партнерів.

Західна військова допомога Україні, хоча і дозволяє уникнути поразки, не є достатньою для досягнення перемоги. Водночас Китай надає Росії необхідні матеріали для підтримки її військово-промислового комплексу, що робить цю війну затяжною. Заходи щодо забезпечення підтримки Києва також ускладнюються побоюваннями щодо можливої ескалації конфлікту, що може призвести до ще серйозніших наслідків, включаючи ядерну загрозу.

Таким чином, роль Китаю у вирішенні російсько-українського конфлікту є суперечливою. Пекін, попри офіційні заяви про нейтралітет, насправді діє як стратегічний партнер Росії, що підриває миротворчі зусилля та ускладнює досягнення стабільного мирного рішення. У цій ситуації важливо, щоб міжнародна спільнота продовжувала тиснути на Китай, аби той взяв на себе відповідальність за свої дії і сприяв конструктивним переговорам, які можуть призвести до завершення конфлікту.

Сполучені Штати активно підтримали Україну після початку російського вторгнення 24 лютого 2022 р. Президент Дж. Байден засудив агресію, надав військову та гуманітарну допомогу Україні, а також запровадив санкції проти Росії та Білорусі. Стратегія США була спрямована на уникнення прямого протистояння з Росією, але водночас підтримка України була виражена через заяву «стільки, скільки буде потрібно» [68].

Під час війни США намагалися уникати дій, які могли б бути розцінені як провокації, але це призвело до затримок у постачанні військової допомоги, що, в свою чергу, дозволило Росії зміцнити свої позиції. Хоча Дж. Байден запевнив, що американські війська не будуть воювати в Україні, він підтримав кожен дюйм території НАТО.

США активно допомагають Україні у вирішенні війни з Росією через кілька ключових аспектів, які охоплюють військову, гуманітарну, економічну, дипломатичну, технічну підтримку та зобов'язання щодо безпеки. По-перше, Сполучені Штати надають Україні різноманітну військову допомогу, що включає оборонні системи, такі як зенітні ракетні комплекси, артилерійські системи та бронетехніку. Крім того, США навчають українських військових працювати з сучасними західними системами озброєння та постачають необхідні боєприпаси і військові матеріали. Ця військова допомога є важливою для підвищення обороноздатності України та підтримки її суверенітету.

По-друге, гуманітарна допомога також відіграє значну роль у підтримці України. Сполучені Штати надають фінансування для забезпечення медичної допомоги, продовольства та притулку для внутрішньо переміщених осіб і біженців.

Це включає також підтримку програм відновлення інфраструктури, яка була зруйнована внаслідок бойових дій.

Ще одним важливим аспектом є економічні санкції, які США запровадили проти Росії. Ці санкції спрямовані на те, щоб завдати удару по російській економіці, обмежуючи її доступ до міжнародних фінансових ринків, а також зменшити фінансування військових дій Росії через обмеження експорту технологій та ресурсів. Запровадження економічних санкцій стало важливим елементом стратегії адміністрації. Однак ці санкції не досягли бажаного ефекту, оскільки Росія продовжувала свою агресію. Серед основних заходів були фінансові санкції, експортні обмеження та видалення російських банків із системи SWIFT.

Дипломатична підтримка також є важливою складовою допомоги США Україні. Сполучені Штати активно працюють на міжнародній арені, намагаючись об'єднати союзників та партнерів у спільній підтримці України. Вони посилюють міжнародний тиск на Росію через резолюції в ООН та інші міжнародні форуми, підкреслюючи необхідність збереження міжнародного порядку. У відповідь на дії Путіна, Дж. Байден назвав його військовим злочинцем і підкреслив важливість співпраці з європейськими союзниками для ізоляції Росії.

Крім того, США надають Україні технічну підтримку та розвідку, що включає постачання розвідувальних даних, які допомагають у плануванні військових операцій та у виявленні загроз. Це забезпечує Україні кращу готовність до оборони та більш ефективне реагування на виклики. На завершення, Сполучені Штати продовжують заявляти про свою прихильність до колективної безпеки в Європі, підкреслюючи готовність захищати країни НАТО та їхніх союзників у разі загрози. Загалом, всі ці зусилля США спрямовані на підтримку України в її боротьбі за суверенітет, територіальну цілісність та стабільність у регіоні [82].

Таким чином, активна участь США в Україні є ключовим елементом у глобальній стратегії підтримки демократії та прав людини. Підтримка США в вирішенні війни в Україні є багатогранною та всеохопною. Через військову допомогу, гуманітарну підтримку, економічні санкції, дипломатичні зусилля та

технічну допомогу, Сполучені Штати демонструють свою відданість захисту суверенітету України та стабільності в регіоні.

Окрім того, вагому роль у підтримці України у контексті російсько-української війни відіграють Велика Британія та Канада, демонструючи свою рішучість у захисті міжнародного права та суверенітету України. Велика Британія була однією з перших країн, яка активно підтримала Україну з початку конфлікту у 2014 р. У відповідь на анексію Криму Росією та підтримку сепаратистів на сході України, Британія запровадила ряд економічних санкцій проти російських підприємств і олігархів. Британський уряд також надав Україні військову допомогу, включаючи постачання озброєння, техніки та тренування українських військових. Важливими аспектами британської допомоги стали постачання протитанкових ракет, дронів та систем ППО. Британія також бере участь у навчаннях для українських військових, підвищуючи їхню бойову спроможність. У рамках міжнародних ініціатив, таких як Спільний міжнародний батальйон, Британія продовжує працювати над посиленням обороноздатності України. Як приклад, безпекова угода, підписана в січні 2024 року.

Канада, у свою чергу, також виявила значну підтримку Україні. Канадський уряд оголосив про комплексний пакет допомоги, який включає фінансові, гуманітарні та військові компоненти. Канада надіслала військових інструкторів для навчання українських збройних сил, а також постачає військове обладнання, таке як броньовані автомобілі та безпілотники. Як і Британія, Канада запровадила санкції проти Росії, спрямовані на обмеження доступу російських компаній до міжнародних ринків. Уряд Канади активно підтримує українських біженців і надає гуманітарну допомогу постраждалим від війни [89]. Яскравий приклад, угода між Канадою і Україною про Безпекові гарантії, укладена в лютому 2024 року.

Обидві країни, Великобританія та Канада, також відіграють важливу роль у міжнародних дипломатичних зусиллях для вирішення конфлікту. Вони співпрацюють з партнерами у рамках міжнародних організацій, таких як НАТО і G7, аби забезпечити єдність у підтримці України та тиску на Росію. Ці зусилля включають проведення зустрічей, на яких обговорюються нові пакети санкцій, а також підтримка України на політичному фронті. Таким чином, Велика Британія та Канада проявляють активність у різних аспектах підтримки України, від військової допомоги до дипломатичних

зусиль, що підтверджує їхнє зобов'язання щодо захисту міжнародного порядку та прав людини.

Туреччина, як значна військова і дипломатична держава, володіє унікальними інструментами, які дозволяють їй виступати посередником у конфлікті. Вона має досвід стримування Росії, що вже проявилось в її діяльності в Лівії та Сирії, а також у співпраці з Україною. Це дозволяє Анкарі позиціонувати себе не лише як захисника українських інтересів, а й як партнера для Росії, що може сприяти мирним переговорам.

Туреччина активно надає військову допомогу Україні, включаючи безпілотники, стрілецьку зброю та навчання. Це співробітництво є важливим елементом у забезпеченні обороноздатності України, що, в свою чергу, зміцнює її позиції у конфлікті. При цьому важливо врахувати, що Туреччина прагне підтримувати баланс між своїми відносинами з НАТО та Росією.

Залучення Туреччини до процесу мирних переговорів може стати запобіжником подальшої ескалації конфлікту. Однак, якщо війна затягнеться, це може призвести до взаємного виснаження сил обох сторін. Туреччина може використати цю ситуацію, щоб запропонувати компроміс, який буде прийнятним для всіх учасників конфлікту, водночас заважаючи Росії стати регіональним гегемоном.

США та Захід мають важливу роль у підтримці Туреччини та зміцненні її позицій у мирних переговорах. Вашингтон може заохочувати Анкару до продовження військової підтримки України, водночас тиснучи на Росію для відновлення переговорів. Взаємодія між США, Європою та Туреччиною вимагає підвищеного рівня консультацій та спільного розуміння.

Без завершення війни в Україні неможливо досягти стабільності в Чорному морі та безпеки для Європи. Туреччина може стати важливим гравцем у формуванні майбутнього архітектури безпеки в регіоні, забезпечуючи баланс між Росією та західними державами. Це може включати співпрацю у військових та економічних проектах, що зміцнить регіональну стабільність [78].

Таким чином, роль Туреччини у війні в Україні полягає у її здатності позиціонуватися як посередник, який може забезпечити мир і стабільність у регіоні. Вона має потенціал стати важливим гравцем у формуванні післявоєнних

домовленостей, що потребує активної підтримки з боку США та інших західних союзників. Взаємодія між цими сторонами може привести до тривалого миру та безпеки в Чорноморському регіоні.

Зазначимо, що на зараз уже існують прямі факти втягнення військ КНДР у війну на стороні РФ на Курському напрямку. Це може суттєво ускладнити ситуацію для України. Адже, об'єднана військова сила Північної Кореї та Росії, хоча й не є катастрофічною загрозою, все ж може створити нові проблеми. Важливим моментом є те, що Північна Корея може виступати як проксі для Китаю, що може призвести до ширшої конфронтації із Заходом, включаючи Південну Корею, Японію та США [74].

Росія покладає великі надії на Іран для постачання озброєння, однак тепер, коли Іран опинився у конфлікті з Ізраїлем, ці плани можуть зазнати змін. Наявність спільного кордону між Росією та Північною Кореєю робить можливість переміщення військ значно простішою. Це створює серйозні загрози від можливого альянсу між Північною Кореєю, Росією та Білоруссю, варто загадати приклади дій білоруських солдатів під час вторгнення в Україну. І. Тимочко зауважив, що поточна військова міць Північної Кореї не змінить хід війни одразу, проте, якщо не вжити рішучих дій для ускладнення такого альянсу, це може призвести до значних проблем для України. Додаткові повідомлення, такі як інформація від Washington Post про навчання кількох тисяч північнокорейських солдатів у Росії та виявлення їхньої присутності на окупованих територіях України, ще більше підкреслюють важливість уважного моніторингу ситуації та координації з союзниками для запобігання новим загрозам [74].

Отже, війна в Україні стала відправною точкою для переосмислення ролі ключових міжнародних гравців у глобальній геополітиці. Кожна проаналізована країна відіграє унікальну роль, яка впливає на динаміку війни та можливі шляхи її вирішення. Взаємодія між цими ключовими гравцями вказує на складність та багатогранність конфлікту в Україні. Лише через координацію зусиль, відкритість до діалогу та розуміння стратегічних інтересів кожної з країн можливо досягти довготривалого миру. Успіх мирного процесу залежатиме від того, наскільки країни готові працювати разом, незважаючи на свої розбіжності, і шукати спільні рішення для стабільності в Україні та регіоні загалом.

РОЗДІЛ 4

АЛЬТЕРНАТИВНІ ШЛЯХИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

4.1. Історія мирних угод та врегулювання подібних конфліктів

Історія вирішення збройних конфліктів є важливою темою, яка стосується зусиль держав і народів у прагненні до миру, стабільності та безпеки. Мирні угоди є ключовими елементами в цих процесах, оскільки вони надають можливість сторонам досягти компромісу, припинити ворожі дії та відновити нормальне життя. Історія свідчить, що успішні мирні угоди можуть суттєво змінити хід політичної історії та покласти край тривалим конфліктам. Проте їх успіх часто залежить від багатьох факторів, таких як політична воля, довіра між сторонами та участь міжнародних посередників.

Російсько-українська війна ризикує піти за звичним сценарієм інших міждержавних конфліктів, починаючи з 1946 р.: якщо бойові дії не припиняються протягом першого року, то в середньому звичайні війни тривають більше десяти років. Найбільш ймовірними варіантами закінчення є заморожений конфлікт або припинення вогню, можливо, раніше, ніж через десять років, і, можливо, з часом перемир'я буде досягнуте шляхом переговорів. Мирні договори стали рідкістю для всіх міждержавних війн, починаючи з 1950 р. Найгіршим варіантом розвитку подій буде перетворення російсько-українського конфлікту в генеральну репетицію більш масштабної війни між Сходом і Заходом за участю США і КНР. Хоча такий результат в даний час набагато менш імовірний, ніж заморожений конфлікт або припинення вогню, його не можна виключати в світі, де найбільші держави все більше розходяться в думках [63].

Відомі мирні угоди в історії, такі як Версальський договір 1919 р., демонструють, як намагання покласти край конфлікту можуть мати непередбачувані наслідки. Хоча цей договір поклав край Першій світовій війні, його жорсткі умови стали причиною економічних труднощів і політичної нестабільності в Німеччині, що зрештою призвело до зростання націоналізму та

Другої світової війни. Урок, який ми можемо винести з цієї угоди, полягає в тому, що надмірно суворі умови можуть призвести до подальших конфліктів [79].

На противагу цьому, Кемп-Девідські угоди 1978 р., укладені між Єгиптом і Ізраїлем під егідою США, стали важливим кроком до стабільності на Близькому Сході. Ця угода показала, як міжнародна дипломатія може відігравати вирішальну роль у вирішенні конфліктів, підкреслюючи значення готовності до компромісу і співпраці. Інший приклад – Дейтонські угоди 1995 р., які завершили війну в Боснії і Герцеговині та встановили нову політичну структуру для країни. Ці угоди продемонстрували ефективність міжнародної участі у миротворчих процесах, хоча їх реалізація виявилася складною, що свідчить про необхідність продовження підтримки та контролю з боку міжнародної спільноти.

Після розпаду Югославії було укладено численні мирні угоди, спрямовані на врегулювання конфліктів у регіоні. Однак реалізація цих угод часто стикалася з труднощами через націоналістичні настрої та відсутність довіри. Цей досвід наголошує на важливості належної підготовки та участі всіх зацікавлених сторін у процесі мирного врегулювання [86].

Європейський Союз активно працює над інтеграцією балканських країн, підтримуючи їх у культурному, політичному та військовому аспектах. Це стало можливим завдяки новим ініціативам, таким як проект спільної оборони ЄС, започаткований у 2019 році. Німеччина, Франція, Чехія та Польща об'єднують зусилля для протистояння кібервійні та формування сил швидкого реагування, що, в свою чергу, сприяє більш ефективній інтеграції всіх балканських країн у європейську спільноту. Наразі членами ЄС є лише Словенія, Хорватія, Болгарія та Румунія, тоді як інші країни, зокрема Албанія, Боснія і Герцеговина, Косово, Сербія, Північна Македонія та Чорногорія, прагнуть досягти статусу членства.

При цьому, важливо зазначити, що навіть ті країни, які не є членами ЄС, активно залучені до обговорень життєво важливих питань європейської безпеки. Цей досвід може бути корисним для України, яка, зі свого боку, намагається використовувати потенціал міжнародних організацій для врегулювання російсько-української війни. Вступ до Європейського Союзу та Організації

Північноатлантичного договору були визначені як стратегічні зовнішньополітичні цілі України і закріплені в Конституції. Закон України, ухвалений у 2019 році, підкреслює важливість євроінтеграції для країни, а також закликає до активних дій у цьому напрямку.

Однак успішні мирні угоди мають спільні риси, такі як взаємні компроміси, активна участь міжнародних організацій як медіаторів і довгострокові плани відновлення, які враховують соціально-економічні потреби регіону [79].

У контексті російсько-українського конфлікту історія мирних угод може слугувати дороговказом для його вирішення. Уроки з Дейтонських угод можуть бути застосовані для розробки механізмів створення нового політичного устрою в Україні, що враховував би інтереси усіх сторін конфлікту. Роль міжнародних акторів, таких як США, ЄС та ООН, є критично важливою для мирного вирішення конфлікту. Вони можуть слугувати посередниками, забезпечувати підтримку та контролювати виконання умов угоди.

Окрім цього, Україна покладається на підтримку ОБСЄ, яка має завдання запобігати виникненню нових конфліктів і сприяти тривалому політичному врегулюванню існуючих. ОБСЄ є ключовим міжнародним посередником у протистоянні, невід'ємним членом Тристоронньої контактної групи по Україні, та продовжує виконувати роль комунікаційного майданчика для конфліктуючих сторін. Ця організація може стати важливим інструментом у процесах мирного врегулювання, адже її метою є забезпечення стабільності в регіоні та сприяння діалогу між сторонами конфлікту.

Співпраця з сусідніми країнами Східної Європи, такими як Польща та країни Балтії, також є важливою складовою безпекової стратегії України. Спільні військові ініціативи, економічні проекти та культурні обміни можуть значно зміцнити регіональну безпеку та стабільність.

Враховуючи ймовірність, що мирна угода матиме як внутрішні, так і міжнародні аспекти, важливо обміркувати можливість аналогічних механізмів врегулювання суперечок. Міжнародні посередники та гаранти повинні бути включені до деяких із цих механізмів, але не до всіх. Фаза імплементації, як

правило, буде більш інтенсивно політизованою, перш ніж положення угоди стабілізуються, створюючи більш нормалізоване середовище, в якому відповідні установи зможуть функціонувати передбачуваним і прийнятним чином. Це, ймовірно, вимагатиме створення спеціальних механізмів врегулювання суперечок на період впровадження, які згодом можуть стати зайвими, або ж їх функції можуть бути інтегровані в постійні судові органи. Окремі проблемні сфери можуть також вимагати спеціалізованих органів більш технічного характеру, щоб деполітизувати повторювані суперечки [79].

Важливим є також обговорення процесу ухвалення рішень під час врегулювання суперечок. Це стосується як подолання інституційного паралічу, так і створення апеляційного процесу для перегляду рішень. Не менш важливо досягти згоди щодо того, як і ким буде ухвалене остаточне рішення в будь-якому спорі, а також зобов'язання сторін поважати це рішення. У цьому контексті зовнішні треті сторони повинні бути залучені до процесу вирішення суперечок, координуючи механізми врегулювання з гарантіями безпеки для стабільного вирішення ситуації [77].

Отже, в умовах війни в Україні важливо вивчати приклади минулих угод, які були укладені в аналогічних ситуаціях, враховуючи їхні сильні та слабкі сторони. Необхідно розробити механізми, які дозволять включити міжнародних посередників, забезпечити діалог між сторонами та сприяти досягненню стабільного миру. Ефективні механізми врегулювання конфліктів мають бути гнучкими та адаптивними, щоб враховувати динаміку змін у політичному та соціальному контексті.

4.2. Міжнародні та регіональні ініціативи щодо завершення війни

Міжнародні та регіональні ініціативи щодо завершення війни потребують комплексного підходу, що поєднує дипломатичні, економічні та безпекові стратегії для досягнення стабільного миру та відновлення України. Звуження дискусії до військової перемоги України як єдиного прийняттого варіанту викликає питання, що робити, якщо цього не вдасться досягти. Якщо Росія зазнає поразки на полі бою

і буде вигнана з окупованих територій, це вимагатиме масштабної ескалації, зокрема, можливого розгортання солдат із країн НАТО. Це призведе до тривалих бойових дій і значних втрат для України, а в разі успішного завоювання території – до ризику використання російської зброї. Тисячі загиблих спонукають до пошуку шляхів завершення війни без поразки для України та перемоги Росії.

Якщо повна перемога над Росією недосяжна, компроміс, за якого Україна зможе зберегти свободу, але втратить частину території, може отримати підтримку населення. Путін навряд чи відмовиться від своїх цілей, які включають анексію Криму та східної України, а також створення васальної держави на зразок Білорусі на решті території України. Росія може стати готовою до переговорів лише в разі, якщо відчує, що час працює проти неї в військовому, економічному та політичному аспектах [69].

Вимоги РФ, висунуті в грудні 2021 р., включали не лише підкорення України, але й створення безпекового вакууму в Центральній Європі. Мета Росії – заповнити цей вакуум власними силами, що означає не лише пряму загрозу Україні, але й потенційну дестабілізацію всього регіону. Таким чином, війна Росії проти України є проксі-війною проти «колективного Заходу», куди входять країни від США до Польщі.

Якщо Росія досягне успіху, це призведе до серйозних змін у європейській безпеці. Перемога над Україною, з точки зору Москви, є поразкою всієї трансатлантичної спільноти, що відкріє шлях для перегляду архітектури безпеки в Європі та виведення військ союзників із Центральної Європи. Це створить постійну нестабільність і ризики для всього євроатлантичного регіону. Українські партнери, розуміючи важливість перемоги України, мають розробити стратегію, що дозволить Україні здобути впевнену перемогу в короткостроковій перспективі.

Довгострокова стратегія повинна передбачати зниження військового потенціалу Росії до такого рівня, щоб вона не змогла відновити агресивні дії в майбутньому. Це означає посилення військової підтримки України та забезпечення достатнього тиску на Росію для примусу до примирення з існуванням суверенної української держави. Попри те, що західні партнери мають військову та економічну

перевагу над Росією, вони використовують її лише частково для підтримки України. Проте саме політична рішучість західних лідерів може перетворити цю номінальну перевагу на реальну перевагу України на полі бою, що, в свою чергу, зможе остаточно змінити хід війни [87].

У квітні 2024 р. США ухвалили нову стратегію національної безпеки для України. Ця стратегія передбачає інтеграцію України в європейський економічний і безпековий простір, стримування дезінформаційних кампаній Росії, обмеження її доступу до капіталу, а також зміцнення української економіки та демократії [72].

Для зупинки Росії в Україні необхідно перейти від реактивних дій останніх років до проактивної стратегії. Вона має враховувати можливість затяжного конфлікту, який може тривати ще два-три роки, та закласти основи для наймасштабнішої реконструкції Європи з часів Другої світової війни. Цей план повинен включати чітку концепцію перемоги та визначити майбутній післявоєнний ландшафт європейської безпеки, охоплюючи ширший регіон, а не лише територію України.

Для порівняння, під час Другої світової війни Сполучені Штати проводили стратегічні конференції ще до свого офіційного вступу у війну. Це дозволило розробити плани для захисту Європи та створення нового післявоєнного порядку. Натомість у поточному конфлікті бракує подібних стратегічних документів та структур, які б спрямовували зусилля Заходу в підтримці України. Наразі зустрічі на авіабазі Рамштайн зосереджені на короткострокових військових цілях, проте довгострокова стратегія ще не сформована.

Окрім того, конфлікт в Газі ще більше ускладнив ситуацію, оскільки адміністрація Дж. Байдена змушена реагувати на два великі театри війни, що відволікає увагу від стримування загроз у Тихоокеанському регіоні. Подібна реакційна політика створює обмеження для довгострокового планування військових операцій України та її здатності проводити комплексні кампанії. Невизначеність щодо ресурсів для підтримки України впливає на її військові дії, а також на довгострокове відновлення країни. Без чіткої стратегії та ресурсу планування на багато років наперед, ці виклики можуть призвести до серйозних

наслідків, включаючи поразку України та посилення нестабільності у Європі та світі.

Президент України В. Зеленський зазначив, що російсько-українська війна може завершитися лише двома шляхами: силовим вигнанням російських окупаційних військ з України або початком дипломатичного процесу, що гарантує звільнення всіх українських земель. Він підкреслив важливу роль США у зміцненні обороноздатності України на шляху до перемоги. В. Зеленський зауважив: «Є кілька способів справедливо завершити загарбницьку війну: вигнати окупаційну армію силою або через дипломатію, щоб країна зберегла справжню незалежність». Він також додав, що «пакет перемоги», який він планує передати президенту США, може стати основою для міцного миру та реалізації Формули миру в Україні. За словами Зеленського, будь-які ілюзії щодо можливості домовитися з Росією лише затягують конфлікт: «Якщо ми хочемо почути слова «Нарешті мир, справедливий мир прийшов в Україну», ми маємо бути впевненими, що Україна достатньо сильна для перемоги. Це буде гарантією миру» [90].

НАТО має унікальну можливість розробити довгострокову стратегію підтримки України та стримування РФ. Аналітики, які провели час в Україні, вбачають п'ять основних стратегічних проблем, які необхідно вирішити в рамках нової теорії перемоги.

1. Інтеграція України до європейського економічного та трансатлантичного порядку безпеки. Забезпечити тривалий мир в Україні можливо через зміцнення її відносин з НАТО та ЄС, що також сприятиме розвитку демократії всередині країни. Україна подала заявку на членство в ЄС незабаром після вторгнення Росії в 2022 р., і в грудні 2023 р. отримала статус кандидата, що відкриває шлях до переговорів. США, не будучи членом ЄС, мають підтримувати цей процес, допомагаючи Україні впроваджувати необхідні реформи, зокрема боротьбу з корупцією та судову реформу. Підтримка США може включати фінансування таких ініціатив, як НАБУ, САП, ProZorro та DREAM.

Членство в ЄС гарантуватиме економічне майбутнє України, а для безпеки необхідні гарантії, які може надати НАТО. Хоча Україна прагне приєднатися до

НАТО з 2008 р., конкретні терміни цього процесу поки що не визначені. Для зміцнення регіональної безпеки важливо враховувати сусідів України, зокрема Молдову, яка прагне приєднатися до ЄС і НАТО, а також Білорусь, де проросійський режим Лукашенка залишається викликом. Стратегія повинна охоплювати підтримку громадянського суспільства в Білорусі, допомогу Молдові у протидії російському впливу і співпрацю з європейськими партнерами для створення безпекових гарантій. Тільки регіональний підхід дозволить уникнути нових криз і забезпечить стабільність у Європі [72].

2. Обмеження доступу Росії до фінансових ресурсів та запобігання обходу санкцій залишається ключовим завданням. Незважаючи на запроваджені обмеження, Москва продовжує отримувати значні доходи в твердій валюті через експорт нафти. Основним ринком для російської нафти залишається Азія, причому Індія становить майже половину закупівель за останній рік. Окрім цього, Туреччина, яка є членом НАТО, також залишається значним покупцем російської нафти.

Трансатлантичне співтовариство має розробити ефективніші механізми для обмеження можливості Росії імпортувати критично важливі електронні компоненти, які потрібні для розширення її авторитарного арсеналу. Незважаючи на численні західні санкції, Москва все ще здатна імпортувати електронні прекурсори, необхідні для поповнення своїх ракетних запасів.

Внаслідок цього російські підприємства здатні виробляти понад 100 високоточних балістичних і крилатих ракет великої дальності щомісяця. Ця зброя змушує Україну тримати протиповітряну оборону навколо Києва, змінюючи повітряний баланс. Росія може атакувати українські війська разом з фронтом і масовими обстрілами українських міст. Окрім того, іранська зброя, яка підтримує війну РФ, часто містить заборонену електроніку.

Країни-союзники повинні знайти спосіб зупинити потік електроніки на додаток до створення бар'єрів для майбутніх поставок. Ці зусилля вимагатимуть координації зусиль розвідки та правоохоронних органів, щоб виявити підставні компанії, які використовуються для сприяння імпорту з Росії, а також скласти карту

світу криптовалютних бірж, які використовуються для фінансування незаконної діяльності. Це також вимагає розгляду нового законодавства, яке вимагає від фірм краще відслідковувати свої продажі, у тому числі на вторинних ринках [72].

3. Боротьба зі стійкістю російської дезінформації потребує глобальних зусиль. Росія активно використовує кіберпростір для ведення нарративної війни, націленої на підрив довіри до України на міжнародній арені. На відміну від традиційних кібервторгнень, її мета — не тільки спричинити хаос, а й формувати громадську думку щодо конфлікту через обчислювальну пропаганду. Це включає створення фальшивих облікових записів у соціальних мережах, використання ботів та націлювання контенту на певні групи користувачів для зміни їхнього ставлення.

Ці кампанії особливо активні за межами Європи, де Кремль намагається обмежити глобальну підтримку України. Стенфордська інтернет-обсерваторія та BBC задокументували масштабні кампанії дезінформації в Африці, спрямовані на посилення проросійських настроїв. Крім кібероперацій, Росія також використовує прямий вплив, надаючи безкоштовний доступ до RT — відомого каналу російської пропаганди.

Додатково до цих заходів РФ відновлює свою радянську стратегію підкупу, компромісу та експлуатації політиків у різних країнах. У березні 2024 року розпочалася велика кампанія російського впливу після того, як чеський уряд наклав санкції на новинний сайт «Голос Європи», який вважається частиною проросійської пропагандистської мережі. У Бельгії російські агенти платили членам Європарламенту за просування проросійських нарративів, щоб посіяти антиукраїнські настрої. Ці приховані впливи фінансувалися через криптовалютні біржі та мали на меті вплинути на вибори до Європейського парламенту і зменшити підтримку України в Європі.

Будь-яка стратегія щодо перемоги в Україні повинна враховувати легкість, з якою Москва проводить приховані кампанії впливу та інформаційні операції з кібермережами, щоб спотворити дискурс у вільних суспільствах. Зупинити РФ в поширенні брехні та підкупі обраних чиновників має бути пріоритетом [72].

4. Переосмислення арсеналу демократії. Попри заслуги глобальної мережі демократій у забезпеченні України зброєю, ці зусилля залишатимуться нестійкими, якщо країни не виправлять серйозні проблеми у своїх оборонно-промислових базах. Росія виявилася здатнішою мобілізувати ресурси, ніж найбільші світові економіки. Згідно з оцінками НАТО, Росія виробляє 3 млн боєприпасів на рік, що втричі більше, ніж США і ЄС разом взяті постачають Україні. Це дозволяє Росії вести бойові дії з набагато вищою інтенсивністю, здійснюючи в 10 разів більше артилерійських обстрілів уздовж лінії фронту, ніж Україна.

Щоб подолати цю невідповідність, слід перейти від мислення «запасу» до мислення «потоків». Традиційний підхід зосереджується на запасах зброї, однак важливішим стає прискорення виробничих потоків, починаючи з постачання матеріалів і завершуючи законодавчими рамками, які регулюють будівництво нових виробничих потужностей. Це передбачає перегляд підходу до спільного виробництва зброї з партнерами і зменшення перешкод для координації зусиль. Збільшення виробничих темпів також потребує адаптації, наприклад, шляхом використання адитивного виробництва для вирішення нестачі ключових компонентів.

Крім того, сучасні війни демонструють важливість безпілотних систем. Україна показала, що успішне використання безпілотників здатне кардинально змінити поле бою. Багато ключових елементів сучасної української бойової мережі базуються на комерційному обладнанні та програмному забезпеченні, творчо адаптованому до військових умов. Прискорення постачання цих технологій та компонентів означає подолання обмежень у міжнародних правилах торгівлі зброєю та активізацію виробництва безпілотників [72].

5. Підтримка економіки України та зміцнення її демократії. Із 175 мільярдів доларів, виділених на підтримку оборони України, понад половини було використано на військову допомогу, а близько 31 мільярда – на пряму бюджетну підтримку уряду для виконання зобов'язань, таких як оплата праці вчителів і медиків. Ця допомога є критично важливою, оскільки Україна витрачає близько 60% своїх доходів, включаючи зовнішню допомогу, на оборону.

Проте військова підтримка не матиме сенсу, якщо українська економіка і державна інфраструктура зазнають краху. Незважаючи на побоювання законодавців

щодо економічної допомоги, економіка України показує ознаки зростання, з прогнозом зростання ВВП на 3,2% у 2024 р. Експорт товарів, боротьба з корупцією і залучення іноземних інвестицій є критично важливими для забезпечення економічної стабільності.

Український експорт зерна через Чорне море продовжує відновлюватися, хоча ще не досяг рівня до повномасштабного вторгнення. У березні 2024 р. експорт становив 5,2 мільйона тонн. Проте безпека портів є важливою для економічного розвитку, адже з п'яти основних портів лише три залишилися працездатними. Залучення іноземних інвестицій допоможе економіці під час війни та сприятиме відновленню після її закінчення [72].

Стратегія перемоги в Україні також має передбачати забезпечення повоєнного соціально-економічного розвитку України на основі ефективної європейської та євроатлантичної інтеграції України. Швидше за все, російська еліта не змириться зі своєю поразкою в Україні і намагатиметься спричинити її падіння, якщо не зможе її завоювати, що актуалізує питання міжнародних гарантій безпеки для України. Нинішня мережа двосторонніх угод з безпеки з Україною під егідою Великої сімки є позитивним кроком у правильному напрямку, хоча вони ще не досягли планки, щоб змінити російське обчислення витрат і вигод. Лише надійні гарантії безпеки, підкріплені значним нарощуванням українських збройних сил, можуть гарантувати, що Росія не зможе знову вторгнутися в Україну в майбутньому [87].

Отже, ефективне вирішення російсько-українського конфлікту вимагає комплексного підходу, що поєднує військові, економічні та дипломатичні зусилля, а також залучення всіх зацікавлених сторін до конструктивного діалогу. В умовах триваючої війни та зростаючої напруги, стратегічні дії міжнародної спільноти стають критично важливими для підтримки України та забезпечення її обороноздатності. Важливо усвідомлювати, що військова підтримка України повинна йти разом з економічною допомогою, яка є необхідною для збереження стабільності української економіки та соціальної структури. Міжнародна спільнота, зокрема США та ЄС, має продовжувати працювати над створенням умов для переговорів, акцентуючи на важливості дотримання міжнародного права.

ВИСНОВКИ

1. Розкрито чинники, що сприяли виникненню конфлікту. Аналіз чинників, що сприяли виникненню російсько-українського конфлікту, виявляє складну мережу взаємозалежностей між історичними, культурними, геополітичними та економічними аспектами. По-перше, експансіоністська ментальність російського етносу, укорінена в історії та культурі, стала основним рушієм конфлікту. Бажання відновити стару, колоніальну залежність України, разом із ліквідацією її державності, зміною ідентичності та економічною підпорядкованістю, є вирішальними елементами агресивної політики Росії. По-друге, тривалість перебування політичного лідера при владі та його прагнення утримати контроль є важливими факторами, що підсилюють конфлікт. Відсутність можливостей для демократичного контролю в Росії призводить до зловживань владою та бажання утримати контроль за будь-яку ціну, що, в свою чергу, підживлює агресивні дії щодо сусідів. Важливу роль відіграє і фактор колективної ідентичності, який проявляється в спробах Росії нав'язати своїм сусідам колоніальну ментальність, що ілюструє відсутність визнання суверенітету України. Усе це підсилюється інформаційно-гібридними операціями, що веде до спроб Росії контролювати регіональні процеси. В підсумку, російсько-український конфлікт є складним явищем, що виникає внаслідок багатьох взаємопов'язаних чинників, серед яких експансіоністська імперська ментальність, бажання політичного лідера зберегти владу та історичні уявлення про право сили. Це явище вимагає подальшого дослідження та глибшого розуміння, оскільки його наслідки впливають не лише на двосторонні відносини, а й на стабільність у всьому регіоні.

2. Простежено роль міжнародних акторів у російсько-українській війні. Російсько-українська війна стала важливим етапом у розвитку міжнародних відносин і значно вплинула на геополітичний ландшафт світу. Роль міжнародних акторів, таких як ООН, Європейський Союз, НАТО та інші, виявилася двозначною. З одного боку, їхня діяльність у запобіганні ескалації конфлікту та вжитті санкцій проти Росії свідчить про спроби підтримати міжнародний порядок і забезпечити

безпеку в регіоні. З іншого боку, повільна і не радикальна реакція на початкові етапи агресії показала, що традиційні механізми колективної безпеки виявилися недостатніми для стримування агресії та захисту суверенітету України. Економічна та військова підтримка з боку західних країн і міжнародних організацій, хоча і значна, не стала вирішальною для швидкого розв'язання конфлікту. Проблеми енергетичної залежності Європи від Росії, загроза ядерного конфлікту та реваншистські настрої в Кремлі ускладнили ефективність міжнародної реакції. Крім того, війна вплинула на світову продовольчу безпеку, викликавши нові виклики для країн, що залежать від імпорту. Процеси, що виникають на тлі конфлікту, свідчать про необхідність розроблення нової архітектури міжнародної безпеки, яка зможе адекватно реагувати на сучасні загрози, включаючи гібридні війни, екологічні катастрофи та епідемії.

3. Надано аналіз впливу перебігу воєнних дій для світової безпеки. Аналіз перебігу воєнних дій в Україні в контексті світової безпеки виявляє складний і багатоаспектний вплив конфлікту на міжнародну політичну арену. Російське вторгнення не лише стало викликом для безпеки України, а й загрожує стабільності в цілому регіоні Східної Європи, змушуючи сусідні країни переосмислювати свої стратегії оборони та безпеки. Використання Росією як звичайних, так і гібридних тактик ведення війни створює нові виклики для міжнародної спільноти, ускладнюючи забезпечення належної підтримки України з боку західних партнерів. Водночас, підтримка України та її інтеграція в міжнародні структури стають важливими аспектами для збереження глобальної безпеки. Це зобов'язує західні країни до активних дій, спрямованих на посилення оборонних спроможностей, а також на координацію зусиль щодо забезпечення гуманітарної допомоги та управління потоками біженців. Крім того, кризова ситуація в Україні викликає побоювання щодо потенційного поширення конфлікту на сусідні країни, такі як Молдова, що може призвести до нових криз і дестабілізації в регіоні. З огляду на ці виклики, нова стратегічна концепція НАТО, яка передбачає розширене військове співробітництво та 360-градусний підхід до стримування, є критично важливою для забезпечення безпеки в Східній Європі та запобігання новій холодній війні.

4. Конфлікт в Україні має значний економічний та енергетичний вимір з глобальними наслідками, що впливають на товарні й фінансові ринки, а також на потоки біженців. Війна вже спричинила найбільшу кризу біженців у Європі з часів Другої світової війни, значне зростання цін на основні товари, перебої в міжнародній торгівлі та нестабільність на фінансових ринках. Це також призвело до глибокої гуманітарної кризи в Україні, де серйозно пошкоджені міські центри, а транспортні шляхи — морський, автомобільний і залізничний — зазнали значних ушкоджень. Життєво важлива економічна та соціальна інфраструктура, зокрема енергетичні об'єкти, цифрові системи, мости й порти, була знищена або виведена з ладу, що ускладнює відновлення країни і має довгострокові економічні наслідки. Війна порушила торгівлю, включно з глобальними транспортними маршрутами, і додала стресу до існуючих збоїв у постачанні. Взаємна заборона на польоти між російським і європейським повітряним простором ризикує порушити глобальні повітряні вантажні перевезення, підштовхнувши глобальні транспортні витрати, оскільки зміна маршрутів відбувається на більш довгі та дорожчі маршрути, особливо між Європою та Східною Азією. Вторгнення РФ на територію України поклало край глобалізації у тому форматі, що спостерігався останніми десятиліттями.

5. Охарактеризовано дії та реакції міжнародних організацій (ООН, ЄС, НАТО). Аналіз дій і реакцій міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС та НАТО, на агресію Росії проти України, зокрема після 2014 року, демонструє складність і багатогранність міжнародних відносин у контексті безпеки. Після незаконної анексії Криму та збройного конфлікту на сході України, ООН засудила дії Росії, підкресливши важливість міжнародного права та територіальної цілісності держав. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюції, що підтверджують суверенітет України та закликають до мирного вирішення конфлікту. Однак реальні дії ООН були обмежені через геополітичні розбіжності та вето Росії в Раді Безпеки. Європейський Союз, реагуючи на агресію, запровадив широкий спектр санкцій проти Росії, що включали економічні, фінансові та персональні обмеження. ЄС також активно підтримує Україну, надаючи фінансову, гуманітарну допомогу та

технічну підтримку для реформування державного сектора. Позиція ЄС чітко підкреслює прагнення до стабільності в регіоні та відновлення територіальної цілісності України. НАТО, в свою чергу, швидко адаптувала свої стратегії в контексті нових загроз, зокрема через інтеграцію України в свої оборонні структури. Після 2014 року Альянс розпочав численні програми підтримки, включаючи навчання, надання військової техніки та консультаційних послуг. Важливо зазначити, що НАТО залишається обережним у своїх діях, аби уникнути прямого військового конфлікту з Росією, проте підтримка України залишається пріоритетом.

6. Досліджено роль Сполучених Штатів, Китаю та інших ключових гравців у вирішенні конфлікту. Війна в Україні відкрила нові горизонти для аналізу ролі міжнародних гравців у глобальній політиці. Країни, такі як Китай, США, Велика Британія, Канада, Туреччина та Північна Корея, відіграють суттєву роль у формуванні динаміки війни та пошуку можливостей для миру. США продовжують залишатися головним гравцем, активізуючи військову і гуманітарну допомогу Україні, а також заохочуючи міжнародну коаліцію до підтримки української незалежності. Велика Британія активно залучена до підтримки України, виступаючи за посилення санкцій і військову допомогу. Канада також відіграє значну роль, надаючи фінансову та військову підтримку, а також підтримуючи міжнародні зусилля через НАТО. Туреччина займає унікальне місце в конфлікті, поєднуючи підтримку України з прагненням до дипломатичного врегулювання. Китай діє обережно, підтримуючи Росію, але в той же час демонструючи готовність виступати як миротворець. Північна Корея, хоча і не є безпосереднім учасником конфлікту, підтримує Росію, демонструючи свою позицію на глобальній політичній арені. Загалом, взаємодія цих країн свідчить про складність конфлікту та потребу в багатосторонньому підході до його вирішення.

7. Висвітлено історію мирних угод та вирішення подібних конфліктів. Вивчення історії мирних угод та механізмів вирішення конфліктів є важливим етапом у розумінні можливих альтернативних шляхів для розв'язання російсько-українського конфлікту. Історія показує, що успішні мирні угоди часто залежали

від політичної волі, належного представлення всіх сторін та ефективних механізмів врегулювання суперечок. Сучасні підходи до мирних угод включають не лише юридичні аспекти, а й соціально-економічні та гуманітарні питання, що підкреслює необхідність комплексного підходу. В умовах конфлікту в Україні важливо вивчати приклади минулих угод, які були укладені в аналогічних ситуаціях, враховуючи їхні сильні та слабкі сторони. Необхідно розробити механізми, які дозволять включити міжнародних посередників, забезпечити діалог між сторонами та сприяти досягненню стабільного миру. Ефективні механізми врегулювання конфліктів мають бути гнучкими та адаптивними, щоб враховувати динаміку змін у політичному та соціальному контексті.

8. Виявлено міжнародні та регіональні ініціативи щодо вирішення російсько-українського конфлікту. В умовах триваючої війни та зростаючої напруги, стратегічні дії міжнародної спільноти стають критично важливими для підтримки України та забезпечення її обороноздатності. По-перше, визнання військової перемоги як єдиного способу вирішення конфлікту піднімає серйозні питання про можливі наслідки, включаючи ризик тривалої ескалації бойових дій. Важливо усвідомлювати, що військова підтримка України повинна йти рука об руку з економічною допомогою, яка є необхідною для збереження стабільності української економіки та соціальної структури. Економічний розвиток, боротьба з корупцією та залучення іноземних інвестицій також залишаються ключовими аспектами у пошуку стабільного рішення. По-друге, варто звернути увагу на роль дипломатичних ініціатив. Попри військові дії, відновлення мирних переговорів стає необхідним для досягнення стійкого миру. Поки Росія не виявить готовності до компромісів, конструктивний діалог залишатиметься неможливим. Міжнародна спільнота, зокрема США та ЄС, має продовжувати працювати над створенням умов для переговорів, акцентуючи на важливості дотримання міжнародного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний портал «Слово та діло». Світова економіка світу втратить трильйон доларів через вторгнення рф. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/08/05/novyna/ekonomika/svitovaekonomika-czoho-roku-vtratyt-tryljon-dolariv-cherez-vtorhnennya-rf-the-econ> (дата звернення: 14.10.2024)
2. Андрієвський Т. Г. Цілі російсько-української гібридної війни. *Політичне життя*. 2018. № 2. С. 103-108.
3. Безрук О. Російсько-українська війна як виклик сучасним демократіям в умовах кризи світового порядку. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2024. № 1 (26). С. 15-26.
4. Боррель Ж. Рік війни та енергетична і кліматична кризи. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/_uk?s=232. (дата звернення: 19.10.2024)
5. Брусиловська О. Російсько-українська війна: попередні уроки для ЄС та сценарії майбутнього. *Політикус : наук. журнал*. 2022. Спецвипуск. С. 15–22.
6. Буряченко О. Російсько-українська війна як переломний момент світового порядку: криза ефективності світової системи безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Випуск 48, С. 202-213.
7. Василенко В. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки. *Український Тиждень*. 2014. 23 жовтня. № 42 (362). С. 28-42.
8. Веймер Д. Л., Вайнін Е. Р. Аналіз політики. Концепції і практика. Київ: Основи, 2000. 654 с.
9. В ЄС остаточно схвалили виділення 5 мільярдів євро на зброю для України. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/v-yes-shvalili-vidilennya-5-milyardiv-yevro-na-zbroyu-dlya-ukrajini-12576963.html> (дата звернення: 12.10.2024)

10. Відносини з Україною. URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm (дата звернення:
13.10.2024)
11. Відносини між Україною і НАТО на сучасному етапі: досягнення та виклики: зб. наук. праць (за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2 червня 2022 р.). К., 2022. 245 с.
12. Відносини НАТО – Росія. URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50090.htm (дата звернення:
11.10.2024)
13. Генасамблея ООН проголосує за мирну резолюцію до річниці війни в Україні. URL: <https://www.unian.ua/world/rezolyuciya-oon-pro-viynu-v-ukrajininoviy-dokument-uhvalyat-24-lyutogo-2023-roku-12147015.html> (дата звернення: 13.10.2024)
14. Горбуліна В. Світова гібридна війна: український фронт. Монографія. К.: НІСД. 2017. с. 496.
15. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2021. 432 с.
16. Десять років окупації Російською Федерацією: Права людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна. URL:
<https://ukraine.un.org/en/261831-ten-years-occupation-russian-federation-humanrights-autonomous-republic-crimea-and-city> (дата звернення: 13.10.2024)
17. Дуцяк І. Причини російсько-української війни першої третини XXI ст. Як джерело реформування безпекової політики ООН. URL:
<http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6329/13365-1?inline=1> (дата звернення: 14.10.2024)
18. Євросоюз відмовиться від російського газу до кінця цього року. URL:
<https://www.unian.ua/economics/energetics/import-rosiyskogo-gazu-u-yesgotuyutsya-postaviti-krapku-u-comu-pitanni-12575106.html> (дата звернення:
11.10.2024)

19. Єльченко В. ООН і Радбез жодному реформуванню не підлягають. Необхідна нова система колективної безпеки. *Радіо Свобода*. 24 травня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-viyna-radbez-oon-veto-nova-systema-bezpeky/32425329.html>. (дата звернення: 12.10.2024)
20. Залізняк Л. Історичні витоки та цивілізаційні передумови російсько-української війни 2014-2016 рр.. *Українознавство*. 2016. № 3 (60). С. 26-39.
21. Залізняк Л. Л. Цивілізаційний вибір України очима С. Гантінгтона та українців. *Україна в пошуках себе*. Видав. Дім «Києво-Могилянська академія», 2007. С. 47-74.
22. Зануда А. Чи навчився світ протидіяти енергетичній зброї кремля. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64008303>. (дата звернення: 19.10.2024)
23. Заява МЗС України з нагоди сьомої річниці резолюції Генеральної Асамблеї ООН "Територіальна цілісність України" URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-z-nagodi-somoyi-richnici-rezolyuciyigeneralnoyi-asambleyi-oon-teritorialna-cilisnist-ukrayini> (дата звернення: 14.10.2024)
24. Іваницька О. Проблеми й шляхи трансформації ООН у контексті російсько-української війни. *Політичне життя*. 2022. №3. С. 120-132
25. Калмиков О. Нафтогазовий занепад росії. Як війна проти України змінила майбутнє світової енергетики. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63417393>. (дата звернення: 19.10.2024)
26. Кириченко В. Психологічний аналіз медійного дискурсу російсько-української війни. *Габітус*. 2022. №41. С. 239-244
27. Китай нарощує видобуток нафти, щоб знизити залежність від імпорту, - Bloomberg. URL: https://riam.tv/ua/news/321870/kitay_naroschue_vidobutok_nafti_schob_zniziti_zalejnist_vid_importu_bloomberg.html. (дата звернення: 19.10.2024)
28. Коваль Н. Фуکیدід у колгоспі тварин: грецький підхід до українсько-російського конфлікту. Інтерпретації російсько-українського конфлікту в

- західних наукових і експертно-аналітичних працях: монографія. Київ, 2020. С. 328
29. Коментар МЗС України щодо ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН резолюції «Ситуація з правами людини в тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrainy-shchodo-ukhvalenniaheneralnoiu-asambleieiu-oon-rezoliutsii-sytuatsiia-z-pravamy-liudyny-vtymchasovo-okupovanykh-avtonomnii-respublitsi-krym-ta-m-sevastopol-ukraina> (дата звернення: 15.10.2024)
30. Лушагіна Т. Санін О. Особливості Євроатлантичної інтеграції України в умовах російсько-української війни. *Літопис Волині*. 2023. № 29. С. 153-159.
31. Матвійчук Н., Атаманенко А. Вплив російсько-української війни на сучасний світовий порядок. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. № 15. С. 158-169.
32. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні задокументувала свідчення злочинів щодо громадян нашої держави з боку Росії. URL: <https://hcj.gov.ua/news/monitoryngova-misiya-oon-z-prav-lyudyny-vukrayini-zadokumentovala-svidchennya-zlochyniv> (дата звернення: 16.10.2024)
33. Моніторингова місія ООН опублікувала доповідь про порушення прав людини в Криму за 10 років окупації Росією. URL: <https://cs.detector.media/community/texts/185914/2024-02-29-monitoryngovamisiya-oon-opublikovala-dopovid-pro-porushennya-prav-lyudyny-v-krymu-za-10-rokiv-okupatsii-rosiieyu/> (дата звернення: 11.10.2024)
34. Набок С. Альтернативна реальність кремлівської пропаганди: конфлікт «на Україні» в російському політичному, медійному й науковому дискурсі. Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях: монографія / за ред. В. Кулика. Київ, 2020. С. 362

35. Невійськова допомога НАТО Україні в умовах агресії Росії. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/nev-yiskova-dopomoga-natoukra-n-v-umovah-agres-ros> (дата звернення: 17.10.2024)
36. ООН ухвалила резолюцію по Криму: документ містить оновлені факти про грубі порушення прав людини РФ на півострові. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/12/16/oon-uhvalyla-rezolyucziyu-po-krymudokument-mistyt-onovleni-fakty-pro-grubi-porushennya-prav-lyudyny-rf-parivostrovi/> (дата звернення: 19.10.2024)
37. Підсумки саміту НАТО у Варшаві 8-9 липня 2016 року обговорено під час прес-конференції в парламенті. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/132986.html> (дата звернення: 14.10.2024)
38. Підтримка ЄС Україні. Європейський Союз. URL: https://europeanunion.europa.eu/priorities-and-actions/eu-support-ukraine_uk?prefLang=uk (дата звернення: 16.10.2024)
39. Поліщук І. Геополітичні ознаки нового світового порядку. *Політичне життя*. № 2. 2022. С. 30-35.
40. Постачання російської нафти до Євросоюзу обвалилися. URL: <https://internetua.com/postacsannya-rosiiskoyi-nafti-do-eyvrosouazu-obvalilisya>. (дата звернення: 19.10.2024)
41. Потехін О. Фактор ядерного стримування у військово-політичній стратегії НАТО та Україна. *Віче*. 2016. №3. URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/460/1/Viche%20_%202015%20_%205-6.pdf (дата звернення: 13.10.2024)
42. Резолюція Європейського Парламенту щодо вторгнення Росії в Україну. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/news/19456-european-parliamentresolution-on-the-invasion-of-ukraine-by-russia> (дата звернення: 14.10.2024)
43. Результати Вільнюського саміту НАТО 11-12 липня 2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rezultatyvilnyuskoho-samitu-nato-11-12-lypnya-2023-roku> (дата звернення: 12.10.2024)

- 44.росія будь-яку галузь енергетики розглядає у якості зброї – Зеленський. URL: <https://kosatka.media/category/elektroenergiya/news/rosiya-bud-yaku-galuz-energetiki-rozglyadaye-u-yakosti-zbroji-zelenskiy> (дата звернення: 19.10.2024)
- 45.Санкції проти Росії: чи був ефект? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38247744> (дата звернення: 12.10.2024)
- 46.Санкції проти фізичних осіб, компаній та організацій. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-followinginvasion-ukraine/sanctions-against-individuals-companies-and-organisations_uk (дата звернення: 10.10.2024)
- 47.Сегеда С. П., Шевчук В. П. Гібридна війна Росії проти України: історичний вимір. *Наука і оборона*. 2019. № 1. С. 31-35.
- 48.Стратегія національної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 12.10.2024)
- 49.Стрельцов Є.Л. До питання про сутність та види міжнародних конфліктів. *Наукові праці Національного авіаційного університету*. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2014. № 4 (33). С. 133-137.
- 50.Теміров Ю. Китайський фактор в російсько-українській війні та перспективи міжнародного порядку. *Україна в умовах трансформації міжнародної системи*. 2023. С.108-111.
- 51.Тойнбі А.. Дослідження історії. Т. 1, 2. К.: Основи, 1995.
- 52.Толстов С. Діяльність міжнародних організацій в Україні: загальні тенденції та орієнтири. *Віче*. 2015. № 4. С. 11-14.
- 53.Толстов С., Фесенко М. Феномен «нової холодної війни». *Міжнародні відносини*. 2019. № 20. С. 1-42.
- 54.Требін М.П. ООН на шляху реформ. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2018. № 4 (39). С.76-93.
- 55.Угода про вільну торгівлю між Україною і Європейським Союзом вступила в дію. URL: <https://www.ispc.org.ua/archives/2766> (дата звернення: 12.10.2024)

56. Україна та ЄС планують продовжити «транспортний безвіз» до кінця червня 2025 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3874527-ukraina-ta-es-planuut-prodovziti-transportnij-bezviz-do-kinca-cervna-2025-roku.html> (дата звернення: 11.10.2024)
57. Участь України у міжнародних організаціях. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/uchast-u-mizhnarodnih-organizacijah> (дата звернення: 14.10.2024)
58. Щигельська Р., Стельмащук Ю. (2022). Вплив нового етапу російсько-української війни на світову економіку. *Науковий збірник «ИнтерКонф»*. 2022. № 132. С. 44-49.
59. Яку роль відіграють західні організації у врегулювання конфлікту на Донбасі. URL: <http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/kakuyurolograyutzapadnye-organizacii-v-uregulirovanii-konfliktana-donba-sse589728.htm> (дата звернення: 14.10.2024)
60. 143 - "за", 5 - "проти". Генасамблея ООН підтримала резолюцію, що засуджує російські спроби анексії українських земель. URL: <https://www.holosameryky.com/a/genasambleya-pidtrymala-rezoluciuoon/6787286.html> (дата звернення: 13.10.2024)
61. 2024: UN Humanitarian Forecasts for Ukraine. URL: <https://unric.org/en/2024-un-humanitarian-forecasts-for-ukraine/> (дата звернення: 12.10.2024)
62. Baker S. Ukraine's shock invasion of Kursk takes away one of Russia's biggest advantages and may force it to rethink how this war is fought. *Business Insider*. URL: <https://www.businessinsider.com/ukraine-kursk-attack-could-change-war-erode-russia-edge-2024-8> (дата звернення: 11.10.2024)
63. Burrows M. Ending the War in Ukraine: Harder Than It Seems. URL: <https://www.stimson.org/2024/ending-the-war-in-ukraine-harder-than-it-seems/> (дата звернення: 11.10.2024)
64. Cenuşa D. Russian crisis 2.0: Ukraine's demands towards the West in the face of new scenarios in Moscow. 2022. URL: <https://www.ipn.md/en/russian-crisis-20->

- ukraines-requests-to-the-west-7978_1087988.html#ixzz7LokzKKxv (дата звернення: 14.10.2024)
65. European Council conclusions on Russia's unprovoked and unjustified military aggression against Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/24/europeancouncil-conclusions-24-february-2022/> (дата звернення: 14.10.2024)
66. European Peace Facility (EPF). URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-peace-facility-epf_en (дата звернення: 12.10.2024)
67. General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region URL: <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm> (дата звернення: 13.10.2024)
68. Hal B. War in Ukraine: Conflict, Strategy, and the Return of a Fractured World. 2024. 326 p. URL: https://muse.jhu.edu/pub/1/oa_edited_volume/book/122782/pdf (дата звернення: 16.10.2024)
69. Hoffer F. Warriors' lament, peacemakers' hymn. URL: <https://www.ips-journal.eu/topics/foreign-and-security-policy/warriors-lament-peacemakers-hymn-7524/> (дата звернення: 14.10.2024)
70. Horton A., Korolchuk S. Ukraine's east buckling under improved Russian tactics, superior firepower. *Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/10/02/ukraine-russia-advance-pokrovsk-vuhledar/> (дата звернення: 14.10.2024)
71. Ionita C. Conventional and Hybrid Actions in the Russia's Invasion of Ukraine. URL: <https://securityanddefence.pl/Conventional-and-Hybrid-Actions-in-the-Russia-s-Invasion-of-Ukraine,168870,0,2.html> (дата звернення: 12.10.2024)
72. Jensen B. Victory in Ukraine Starts with Addressing Five Strategic Problems. URL: <https://www.csis.org/analysis/victory-ukraine-starts-addressing-five-strategic-problems> (дата звернення: 14.10.2024)

73. Kuzio T. China Enables Russia's War of Aggression Against Ukraine. URL: <https://jamestown.org/program/china-enables-russias-war-of-aggression-against-ukraine/> (дата звернення: 14.10.2024)
74. North Korea is third country to join Russia's side of war amid possible transfer of DPRK troops to Ukraine. URL: <https://global.espresso.tv/russia-ukraine-war-north-korea-is-second-country-to-join-russias-side-of-war-tymochko-on-possible-transfer-of-dprk-troops-to-ukraine> (дата звернення: 18.10.2024)
75. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights Report on the human rights situation in Ukraine 15 June 2014. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/HRMMURreport15June2014.pdf> (дата звернення: 14.10.2024)
76. Op-Ed: How NATO Is Helping Ukraine. URL: <https://ipquarterly.com/en/op-ed-how-nato-helping-ukraine> (дата звернення: 13.10.2024)
77. Options for a Peace Settlement in Ukraine: Option Paper V – Dispute Settlement Mechanisms and Peace Agreements. URL: <http://opiniojuris.org/2022/05/30/options-for-a-peace-settlement-in-ukraine-paper-v-dispute-settlement-mechanisms-and-peace-agreements/> (дата звернення: 12.10.2024)
78. Outzen R. Turkey wants to end the war in Ukraine—and might have a formula to do it. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/turkey-wants-to-end-the-war-in-ukraine-and-might-have-a-formula-to-do-it/> (дата звернення: 14.10.2024)
79. Peace Agreements. URL: <https://www.peaceagreements.org/publication/66> (дата звернення: 13.10.2024)
80. Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel anlässlich der 51. *Münchener Sicherheitskonferenz*. URL: <https://www.bundestkanzler.de/bk-de/aktuelles/redevon-bundestkanzlerin-angela-merkel-anlaesslich-der-51-muenchnersicherheitskonferenz-397814> (дата звернення: 14.10.2024)
81. Russia says it moves troop reserves to border after Ukrainian attack. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/russian-forces-thwart-ukrainian-attempt->

- penetrate-border-regional-governor-says-2024-08-06/ (дата звернення: 15.10.2024)
82. Russia's War on Ukraine: U.S. Policy and the Role of Congress. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12277> (дата звернення: 16.10.2024)
83. Russia's Ukraine invasion highlights the need for fundamental UN reform. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russias-ukraine-invasion-highlights-the-need-for-fundamental-un-reform/> (дата звернення: 14.10.2024)
84. Sanctions on dual-use goods. URL: https://eu-solidarityukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasionukraine/sanctions-dual-use-goods_en (дата звернення: 14.10.2024)
85. Statement of the heads of state or government, meeting in Versailles, on the Russian military aggression against Ukraine. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/11/statement-of-the-heads-of-state-or-government-on-the-russian-aggression-against-ukraine-10-03-2022/> (дата звернення: 13.10.2024)
86. Taranenko A. G. Peace as process: recipes for russia-ukraine war settlement. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2021. №3. С. 147-152.
87. Two years of Russian all-out aggression against Ukraine: state of play and future scenarios. URL: https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Inne%20publikacje/2024%20OSCE%20Annual%20Security%20Review%20Conference_Paper.pdf (дата звернення: 14.10.2024)
88. Ukraine says it has seized 1,000 sq km in Kursk offensive as Putin vows 'worthy response'. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/aug/13/ukraine-kursk-offensive-1000-square-km-of-russia-seized-incursion> (дата звернення: 14.10.2024)
89. Ukraine Support Tracker – Methodological Update & New Results on Aid “Allocation” (June 2024). URL: <https://www.ifw->

kiel.de/fileadmin/Dateiverwaltung/Subject_Dossiers_Topics/Ukraine/Ukraine_Support_Tracker/Ukraine_Support_Tracker_-_Research_Note.pdf (дата звернення: 15.10.2024)

90. Victory plan: how Ukraine sees the end of the war and what it will offer in the near future. URL: <https://tsn.ua/en/ato/victory-plan-how-ukraine-sees-the-end-of-the-war-and-what-it-will-offer-in-the-near-future-2656914.html> (дата звернення: 14.10.2024)

91. War in Ukraine By the Center for Preventive Action. 2024. URL: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine> (дата звернення: 14.10.2024)

92. We are out of schedule – Head of Ukraine's Defence Intelligence. *Yahoo News*. URL: <https://www.yahoo.com/news/schedule-head-ukraines-defence-intelligence-093800579.html> (дата звернення: 14.10.2024)

93. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/home> (дата звернення: 12.10.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Мапа окупації України (2014-2024 рр.)

Просування ЗСУ в Курській області

